קובץ

אנשים של צורה

חסידים ואנשי מעשה בירושלים ת"ו

תשורה ומזכרת

משמחת הנישואין

של

החתן התמים הרב יחיאל יעקב שי'

והכלה מרת שטערנא שרה תחי'

וילהלם

ב' אדר התשס"ו

כפר החורש, אה"ק ת"ו

פתח דבר

אנו מודים להשי״ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו למזל-טוב, החתן התמים הרב **יחיאל יעקב** שי׳ עם ב״ג הכלה המהוללה מרת **שטערנא שרה** תחי׳.

מקדמים אנו בברכת ברוכים הבאים בשם ה׳ את פני קרובנו, ידידנו ומכירנו יחיו אשר הואילו לבא, מקרוב ומרחוק, לברכנו ולטול חלק בשמחת לבבנו.

לזכרון טוב, הננו לכבדם בתשורה המוסגרת בזה, כהמנהג לאחרונה - יסודותיו בהררי קודש, התשורה שחילק כ״ק אדמו״ר מוהריי״צ נ״ע בחתונת כ״ק אדמו״ר זי״ע והרבנית הצדקנית נ״ע.

התשורה כוללת: קובץ מאמרים - ״**אנשים של צורה**״ - פרי עטו של סב החתן, הגאון החסיד רבי שמואל אלעזר היילפרין שליט״א, רב שכונת בית-ישראל בירושלים ת״ו ויו״ר איגוד צאצאי רבנו הזקן. המאמרים עוסקים בדמות רבותיו ומשפיעיו ע״ה, ונדפסו בעבר בשבועון ״כפר חב״ד״.

לחביבותא דמילתא, עיטרנו את הקובץ בשתי אגרות-קודש מהרבי (״אשר סגולה יהי׳ לכל מילי דמיטב״); שתיהן רואות אור במלואן כאן לראשונה.

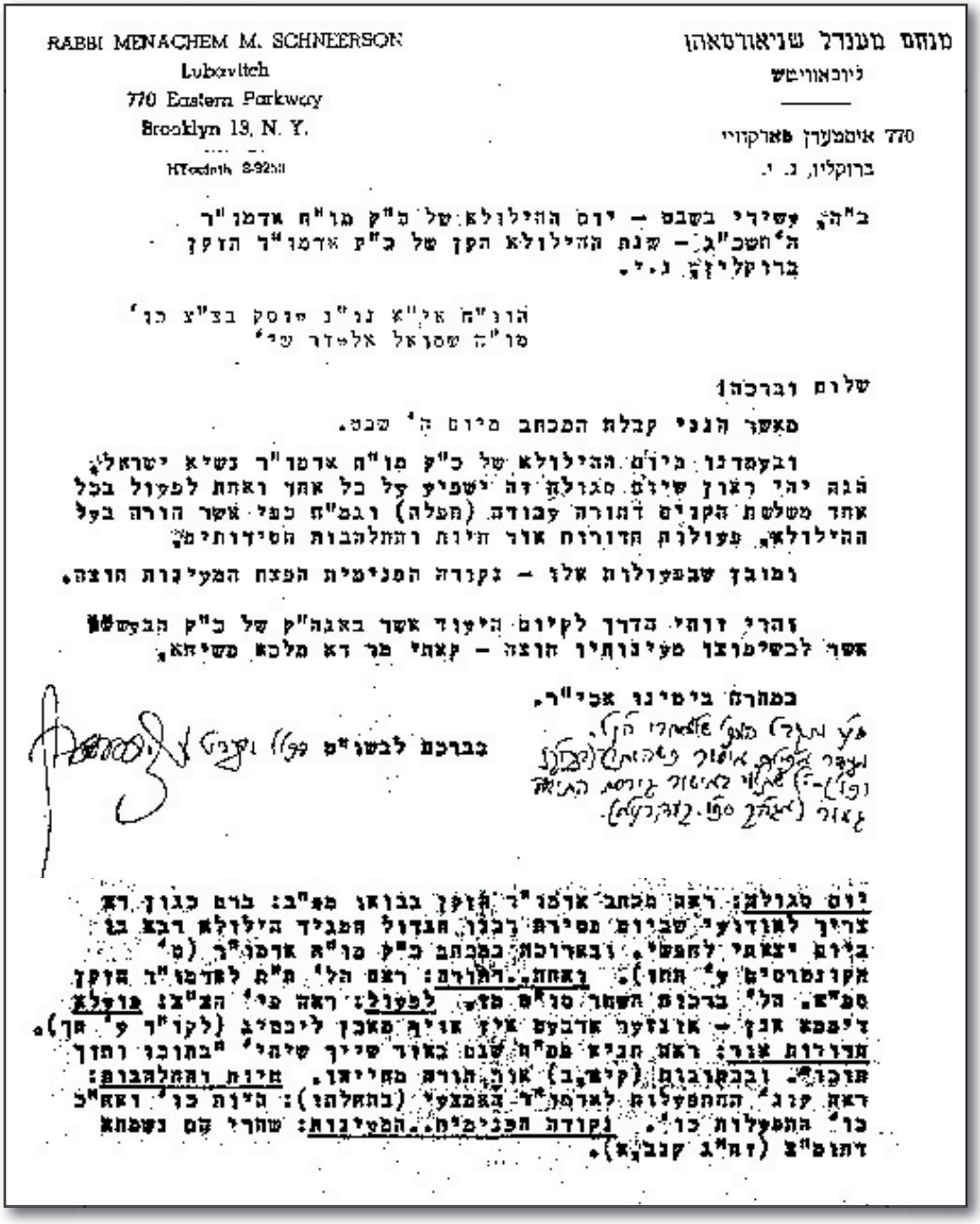
כל הנ״ל נערך ע״י אח החתן, הת׳ חיים דוד שי׳ וילהלם.

*

האל הטוב הוא יתברך, יברך אותם ואת ב״ב, בתוך כלל אחב״י יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר. ויזכו החתן והכלה יחיו להקים את ביתם, בנין עדי עד, על אדני התורה ומצוותיה כפי שהם מוארים במאור שבתורה - זוהי תורת החסידות, ומתוך הרחבה בגו״ר, לנחת-רוח נשיאנו, רוח אפינו משיח ה׳.

ומשמחה זו נצעד יחדיו לשמחת נישואי כנסת ישראל והקב״ה - ״שמחת עולם על ראשם״ - בגאולה האמיתית והשלימה. ונזכה זעהן זיך מיט׳ן רבי׳ן דא למטה אין א גוף, ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו.

ב״ה ב׳ אדר (בו מרבים בשמחה)
הי׳ תהא שנת ששון ושמחה
כפר החורש, אה״ק ת״ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 8-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, עשירי בשבט – יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר
ה'חשכ"ג – שנת ההילולא הקן של כ"ק אדמו"ר הזקן
ברוקלין, נ.י.

הוו"ח אי"א נו"נ מוסק בצ"צ כו'
מו"ה שמואל אלטדר שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מיום ה' שבט.

ובעמדנו ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, הנה יהי רצון שיום סגולה זה ישפיע על כל אחד ואחת לפעול בכל אחד משלשת הקוים דתורה עבודה (תפלה) וגמ"ח כפי אשר הורה בעל ההילולא, פעולות חדורות אור חיות והתלהבות הסידותית.

ומובן שבפעולות אלו – נקודה הפנימית הפצח המעלות תוצה.

והרי זוהי הדרך לקיום היעוד אשר באגה"ק של כ"ק הבעש"ט אשר לבשורתו מעלותיו חוצה – קאתי מר דא מלכא משיחא.

במחרת ביטינו אכי"ר.

בברכה לבשו"ט פעלי ועבדי צ"ל

יום סגולה: ראה מכתב ארסו"ר הזקן בגוגאו מפ"ב: ביום כגון דא צריך לאודועי שבחים מסירת נפש חגדול המגיד הילולא דבבא בן בוזי יצאתי לחפשי. ובאורכות במכתב כ"ק מו"א אדמו"ר (ע' מקונטרס ע' תחו). ואחת התורה: ראה הל' ת"ת לאדמו"ר הזקן סמ"א. הל' ברכות השחר סו"ס מז. לפעול: ראה פי' הצ"צ: פועלא ד'יפמא אנן – אוזדעי אדבעם אלץ אויף מאכן ליבמיב (לקו"ד ע' תן). תורות אור: ראה תניא מפ"ח שנם באור שיין שיחי' "בתוכו ותוך תוכו". ובקבלה (קיצ"ב) אור התורה מחייאו. חיות והתלהבות: ראה קונ' התפעלות לאדמו"ר האמצעי (בתחלתו): היות כו' וראה"כ כו' התפעלות כו'. נקודה הפנימית. המעלות: שחרי קם נשפתא דתום"א (זח"ג קנב,א).

מכתב כללי-פרטי (נדפס באג"ק חכ"ב, ע' תג). בכתי"ק:

זי"ע נתקבל המכ' שלאחרי הנ"ל.

וגדר אכילת איסור כשהותר (בפקו"נ

וכו') - י"ל שתלוי באישור גרסת התיבה

גמור (אגה"ק סכ"ו. קמד, רע"א).

בהנידון ראה: אגרות-קודש ח"א, ע' רלח (הערה ו); לקוטי-שיחות ח"ג ע' 985 (הערה 16).

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א אסוז, חש"ז
ברו[illegible]ן

הרה"ג הרה"ת וה"ח אי"א נו"נ עוסק
בצ"צ צנמ"ס מוהרש"י שי'

עלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מרוצש"ק פ' בי קֹ, והקפאו ויהי רצון שיבשר טוב בכל העניינים אודותם כותב.

ובפתח שמסוגלים ימים אלו לבשו"ט בה"ל, שהרי הם ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז, גאולת נשיאנו, ובאופן נס גלוי שלמעלה מן הטבע לגמרי וגופא בחר רישא אזיל, והרי בכל שנה ושנה נעשים העניינים, ההמשכות וההשפעות מעין וכמו שהי' בפעם הראשונה, וכרמז הידוע בס"ש: והימים האלה (כשהם) נזכרים (כדבעי) ונעשים-ההמשנות וההשפעות.

בברכה לבשו"ט ולחג הגאולה בהצלחה

בס"כ (בכתב חליחאי) ע"ד מצבו הרחוק של הרש"א שי' הילפערן - משתדק הנני בזה (בקיצור יקצא מן הכלל). ואף שקשה הדבר, בכ"ז ליפטר בל"כ א"א.

ז"ע נחקבל הס' לאור ההלכה, ולאות הכרת תורהדולחביבותא דענינא צייננתי "לסטה" ב' ג' פעמים בחפזי. סיפורי חסידים ח"ב - לע"ע לא נחקבל.

אגרת-קודש אל הגאון החסיד רבי שלמה-יוסף זוין ע"ה מי"א תמוז תשי"ז,
נדפס (בהשמטות) באג"ק חט"ו, ע' רפה.
בשוה"ג בקשר למשכורתו של סב החתן שי' (שהיה מקורב להנ"ל) בישיבת תורת-אמת

גאון אמיתי, חסיד אמיתי ומקושר אמיתי

דברים לזכרו של הגאון החסיד רבי שלמה יוסף זוין ע"ה, אבי הספרות התורנית הענפה ואדריכלה של האנציקלופדיה התלמודית, לצד זיכרונות אישיים על האופי התורני והחסידי שבדמותו הרמה וקשריו עם רבותינו נשיאינו ■ נדפס בשבועון "כפר חב"ד" גל' 759, לרגל תחילת שנת העשרים לפטירתו (כ"א באדר תשל"ח-תשנ"ז)

כך נאמר בתלמוד ירושלמי (פאה פרק ב', הל' ד'): "מקרא, משנה, תלמוד ואגדה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו, כבר נאמר למשה מסיני" (ובלקוטי-שיחות חי"ט, עמ' 252 מביא הרבי שיש גורסים בירושלמי: "עתיד לחדש", ואכ"מ). כך מבואר גם בפירוש המשניות להרמב"ם בפרק עשירי במסכת סנהדרין ("היסוד השמיני", שהוא העיקר השמיני מי"ג העיקרים): "אני מאמין אשר כל התורה המצויה עתה בידנו היא הנתונה למשה רבינו".

וכדי להבין כיצד ייתכן הדבר ש"התורה המצויה עתה בידנו", על כל חידושי ההלכות ופרטי הדינים שאינם מופיעים בתורה-שבכתב, "היא הנתונה למשה רבינו", יש צורך להכיר את סדר השתלשלות התורה ממשה רבינו עד לימינו אנו. על השלב הראשון, שסיומו בתקופת התנאים, נאמר בתחילת מסכת אבות: "משה קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". בהמשך הפרק נמנים "הזוגות" שהמשיכו לקבל את מסורת התורה ולהעבירה הלאה, עד לדורם של הלל ושמאי, שבו החלה התחלקות הדעות.

באיגרתו הידועה של רבי שרירא גאון מתוארת שלשלת הקבלה בהמשך תקופת המשנה והגמרא. בעקבותיו הלך הרמב"ם, שבהקדמתו למשנה תורה הוא מונה את ארבעים הדורות של מעבירי מסורת התורה ממשה ועד רב אשי (וראה גם בהקדמתו לפירוש המשניות). גם הבאים אחריו, כותבי סדר הדורות בדורות האחרונים - ובראשם בעל "סדר הדורות" והחיד"א בספרו

"שם הגדולים" - האירו בפנינו את דרך השתלשלות התורה וסוד נצחיותה, דור אחר דור, עד לדורם הם.

ואולם, למרות אחדותה של התורה והיותה בבחינת מקשה אחת, שכולה ניתנה מרועה אחד - משה רבינו ששמע מפי הגבורה והעבירה לבני ישראל לאורך הדורות - מכל מקום, קיימים הבדלים עצומים בלשון, בסגנון ובמינוח בין תורה-שבכתב ובין תורה-שבעל-פה, וכמאמר התלמוד: לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד.

ובלשון חכמים עצמה, אין דומה לשון המשנה ללשון התלמוד: בנוסף לכך שהמשנה נכתבה בצחות לשון-הקודש והתלמוד נכתב בשפה הארמית, הרי שקיימים הבדלים מהותיים בסגנון וגם בתוכן. המשנה עוסקת בעיקר בבירור וסיכום שיטות התנאים בדברים הנוגעים להלכה, ואילו התלמוד כלול ממכלול נושאים - סוגיות עמוקות וחריפות, דברי אגדה המכילים דברי מוסר עמוקים, השקפת עולמה של היהדות, ידיעות רבות בטבע העולם ובמערכות השמים ועוד, ולא לחינם ניתנה ההגדרה "ים התלמוד". ובתלמוד גופו - אין דומה סגנון התלמוד הבבלי לסגנון התלמוד הירושלמי.

גם בכתבי הגאונים שקמו בדורות הבאים, הראשונים והאחרונים, ניתן להבחין לכאורה בשוני עצום בסגנון החשיבה, בצורת הבירורים והמחקרים ובהליכי הסקת המסקנות, בין הפוסקים והמשיבים ובין בעלי הפלפול ומפרשי התלמוד. שוני נוסף קיים בין כולם ובין בעלי הדרוש והאגדה. [אגב, כאן המקום לצטט משפט שכתב כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בדברי תוכחתו לרב מסויים שלא היה עוסק בתורתם של האחרונים. הצמח צדק הזכיר בהקשר זה את הפסוק: "ואת אחרונים אני הוא" ("שמן למאור" לאדמו"ר מבובריוסק, בסופו. כפר חב"ד תשכ"ז)].

ואין כאן המקום להאריך בהסברת ההבדל התהומי שקיים (לכאורה) בין תורת הנגלה ותורת הנסתר - שני עולמות של מושגים, הנחות ותפיסות ששונות לחלוטין זו מזו, למרות ששניהם כאחד מהוים חלק בלתי נפרד מתורתנו, שהיא תורה אחת.

הדברים האמורים מקבלים תוספת משמעות ועומק, לאור ביאורו הנפלא והמאלף של כ"ק רבינו הזקן בספרו "תורה אור" (דף קכ, ב): "כי הנה, אנו רואים בכל דור ובכל זמן יש בחינת גילוי אלקות למטה בעולם השפל שלנו גם כן בשינוי אופנים שונים. דהנה, בימי התנאים היה בחינת גילוי אלקות בתורה שבעל פה, במשנה ותלמוד, שלא היה בחינת גילוי אלקות בתורה שבעל פה בדורות שקדמו להם. ובודאי גם בדורות ראשונים, כמו בבית ראשון, היה גילוי אלקות בתורה שבעל פה, אלא שלא היה כל כך כמו בזמן התנאים. ובדברים אחרים היה גילוי אלקות בזמן בית ראשון יותר מבזמן בית שני, כמו הנבואה לנביאים וכיוצא.

"ואם כן, אנו רואים שינוי אופנים בבחינת גילוי אלקות, עד שאין דור דומה לחברו כלל - שבדור זה מתגלה אלקות בדבר זה ובדור זה בדבר אחר. וכמו שאנו רואים שינוי אופנים בגילוי אלקות גם אחר זמן התנאים והאמוראים, והוא מה שבימי הגאונים היה גילוי אלקות בעניין ואופן אחר מכמו שהיה בזמן הפוסקים הקדמונים שאחריהם, כמו הרי"ף והרמב"ם ובעלי התוספות. ועל דרך זה הולך ומשתנה מדור לדור, עד שגם בדורות האחרונים לזמננו, היו שינויי אופנים הרבה מדור לדור" (ועיין שם בהמשך הדברים).

סייעתא דשמיא גדולה עמדה ליוזמי רעיון האנציקלופדיה התלמודית, כאשר נתנו עיניהם לפני כשישים שנה באותו תלמיד-חכם ענוותן שעלה אז מרוסיה, והטילו עליו לנצח על ביצועה של אותה משימה היסטורית ממדרגה ראשונה - בניית נדבך חדש ומחודש בבניין המפואר של השתלשלותה הנצחית של התורה מאז מעמד הר סיני.

ואף אשר מי הוא זה אשר ערב לבו לערוך השוואות בין אישי התורה שבימיהם נפתחה תקופה חדשה בעולם התורה ובין אישי התורה שבדורנו, עד כדי קביעה שביצירה תורנית פלונית שבדורנו נתחדש אופן נוסף של גילוי אלקות בתורה? אך זאת ודאי נוכל לומר, שההשגחה העליונה הנחתה את הרב זוין ע"ה, כאשר עמד בראש צוות מערכת האנציקלופדיה (שנהנה ממנו עצה ותושייה בכל שלבי העבודה), ורוח של קדושה חפפה על נשמתו בעת שעסק במלאכת הקודש של שמירה על המשכיות התורה ונצחיותה.

אין ספק שהגרש"י זוין, כמי שעמד בראש מפעל האנציקלופדיה התלמודית עשרות בשנים, זכאי להיות נמנה בין מעצבי הפנים החדשות שבסגנון הספרות התורנית בדורנו. אפשר לומר בביטחון מלא שבזכות מפעל חייו הגדול של הרב זוין, נפתחה תקופה חדשה בעולמה של תורה, כאשר כל מי שעוסק בכתיבת ועריכת סיכום של דברי תורה על מקצועותיה השונים יונק השראה לאופי עבודתו מהסדר, מבהירות הביטוי ומסגנון ההגדרה הקולע, שבמפעל רב-ההשפעה של גאון המסבירים ומגישי יסודות ההלכה בדורנו.

ועל כל אלה יש לציין מעלות נוספות, חשובות לא פחות, שביצירתו הפורייה והמופלאה: הסגנון המלוטש ובהירות הביטוי, לצד הכישרון הנדיר במתן הגדרה קולעת לכל מושג תורני. כך הוא מפריד בין שני מושגים שנראים לעין הלומד השטחי כמו אחד, כאילו הוא אוחז בידיו איזמל חד ונוקט זהירות והקפדה מרבית שלא לטשטש או לערבב בין התחומים השונים בהלכה. עצם הגדרת הערכים וחלוקת הנושאים שבאנציקלופדיה, הנובעת מהכרת המושגים לעומקם עד כדי יכולת החלטה לסווג כל מושג אל הערך הכללי שאליו הוא שייך, יש בה כשלעצמה כדי להרחיב את אופקיו של המעיין ולהעניק לו ראייה נכונה ומדוייקת של הנושא שבו הוא עוסק.

מלאכת סיווג הנושאים למקומותיהם באנציקלופדיה (כמו גם צחות הלשון ועצם מלאכת הסידור הנפלאה) מזכירה את ספר "היד החזקה" להרמב"ם. שהרי ידוע כי כשמבינים מדוע בחר הרמב"ם לכתוב הלכות מסויימות בספר פלוני ומדוע כתב הלכה פלונית דווקא בפרק זה (למשל: מדוע מופיע דין כתיבת ספר-התורה השני של המלך בהלכות מלכים ולא בהלכות ספר תורה?), קל יותר לרדת לעומקה של הלכה ולהגיע אל הנקודה התיכונה שבה. ידוע גם שהלכה שאינה מופיעה כלל ברמב"ם יש בכך גופא משום פסק הלכה, כלומר: מסתבר שמסיבה כלשהי אין הרמב"ם גורס הלכה זו. ומעמיקי העיון יודעים היטב שגם באנציקלופדיה התלמודית אפשר ללמוד לא רק ממה שכתוב אלא גם ממה שלא כתוב וגם מכך שנושא פלוני סווג בערך פלוני, כאשר כל דבר דבור על אופניו.

דרנו נתברך בספרי אסופה רבים - חיבורים הלכתיים רבים המתמקדים בנושא ספציפי, ספרים העוסקים בפרשנות התלמוד (דוגמת "אוצר מפרשי התלמוד"), וגם סיכומי נושאים

מתורת החסידות (דוגמת "ספר הערכים - חב"ד", אותה יצירת-ענק שמהווה אנציקלופדיה לתורת חב"ד). ניתן לומר שכל אותם ספרים זכו להיערך בסדר ובניסוח הולמים למדי ואף לצאת לאור במתכונת מהודרת ומתוקנת, וזאת במידה רבה - בהשפעת כוח היצירה והעריכה הייחודיים לרב זוין. חדי-עין בוודאי רואים ששורה עליהם ניחוחה המעולה של האנציקלופדיה התלמודית, פאר היצירות התורניות, שהרבתה לימוד תורה והבנת התורה לאשורה בישראל בכלל, ובקרב תלמידי חכמים בפרט.

לא לחינם זכה מפעל חייו הגדול להערצתם של גדולי ישראל האמיתיים, כמו הגאונים הגדולים, רבי יחזקאל אברמסקי, רבי משה פיינשטיין ורבי שלמה-זלמן אויערבאך זצ"ל, ולעידודו הנמרץ של הוד כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כפי שהוא מתבטא במכתב ברכה לעורך האנציקלופדיה לאחר שהגיע אליו אחד הכרכים (כרך טז): "נתמלא הבית כולו אורה". חיבה יתרה נודעת לו ממנו בכך שבמראי-המקומות לשיחותיו ומכתביו מרבה הוא לציין לספרי קדמונים שהובאו בערך פלוני באנציקלופדיה - "הנסמן באנציקלופדיה תלמודית ערך... עמ'...".

בנוסף לכך, הרבי היה מרבה לדבר בשבחו של מפעל כביר זה, וגם הציע ללומדי תורה להסתייע בו במהלך העיסוק בהלכה או העיון בסוגיא מסויימת, תוך ניצול עושר הידיעות המקופלות בערכי האנציקלופדיה - ליקוט דבריהם של ראשונים ואחרונים וביאורי דבריהם בלשון קלה וברורה, פרי יגיעתם של חברי המערכת. וזאת בנימוק הפשוט: "חבל על בזבוז הזמן לחיפוש בספרים, כאשר בזמן זה יכולים להוסיף ידיעות בתורה כהנה וכהנה".

ואכן, עובדה היא שסדרת כרכי האנציקלופדיה שוכנת במקום מכובד בביתו של כל רב, ראש ישיבה ותלמיד חכם, אם במקום גלוי ואם במקום מוסתר (מטעמים ידועים)... רבים מן המחברים התורניים בדורנו מסתייעים רבות באוסף הידיעות המופיעות באנציקלופדיה, ואם נגעה האמת ויראת-השם בלבבם, הם גם מציינים במפורש בכתבי החידושים שהם מדפיסים את המקור שממנו שאבו את בקיאותם בספרי הראשונים והאחרונים, שעליהם מושתתים החידושים. ואין צורך להוסיף ש'בעלי-בתים' הקובעים עיתים לתורה, מסתייעים באנציקלופדיה לצורך עיון וחדירה לעומקו והיקפו של הנושא בו הם עוסקים.

ועל יסוד האמור ב"הלכות תלמוד תורה" רבינו הזקן (פרק א, הל' ו) - ש"בזמן הזה שכל התורה שבעל-פה היא כתובה לפנינו, אין צריך לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבעל-פה אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות... ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה, שיוכל לעיין בעצמו ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון... ואזי יוכל הבן ללמוד בעצמו וכו'" - נוכל להצדיק במידה רבה את התואר שדבק בו - "רש"י זוין". כי אכן אפשר לראות בו דמות הראויה לכינוי הנכבד "רבן של ישראל", בתור מי שהיה עורכה הראשי של אותה אנציקלופדיה שמפארת ספריות מכובדות בבתיהם של יודעי ספר, מהקטנים ועד הגדולים שבלומדי התורה.

כיצד זכה הרב זוין להגיע למה שהגיע? - מסתבר מאוד לומר שבנוסף לכשרונות הגאוניים הייחודיים שניחן בהם, הגיון שכלו הבריא והיותו בעל מוח בהיר ומסודר ובעל כוח זיכרון אדיר ובלתי מצוי - השפיעה על עבודתו הכבירה גם החצר החסידית שבה גדל וממנה ינק - בית-

מדרשה של חסידות חב"ד - ובוודאי הושפע רבות מתורתו של מייסד החסידות, כ"ק אדמו"ר הזקן, שבספר התניא שלו הוא מבאר את נושאי משנת האלקות, המופשטים בעצם מהותם, בהסברה נפלאה ובטהרת הלשון, כקולמוס לבו המבעית של איש האלוקים, ובשולחן-ערוך שחיבר הוא נודע בלשון הזהב המדוייקת להפליא שלו ובהגדרותיו הקולעות.

הרב זוין עצמו הרחיב פעם את הדיבור על כך, במאמר שפרסם לפני עשרות בשנים בחוברת "פרדס התמים" תחת הכותרת "שולחן-ערוך אדמו"ר", שם גם גילה כי אנו מוצאים בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן את ראשית ניצניה של שיטת הלימוד המפורסמת בעולם התורה בתור חידוש של בית בריסק - "שני דינים". [אגב, כשדיבר פעם אודות הרי"ז מבריסק, הגדירו הרב זוין כבעל מוח בהיר ("א ליכטיקער מוח"). הוא קשר עמו קשרים, ביקר אצלו כמה פעמים והם שוחחו בדברי תורה. בהזדמנות מסויימת, ניסה ללמד זכות בפניו על אלה ששיטתם לקרב כל יהודי, בהסתמך על מנהג בית בריסק לקרב את הקרובים, גם אם השקפת בריסק רחוקה מהשקפתם. הרב זוין טען שאלה ששיטתם לקרב גם את מי שמכונים "רחוקים", הרי זה משום שבעיניהם כל ישראל הם בבחינת "קרובים"...].

קשרי הידידות של הרב זוין עם בית ליובאוויטש החלו כבר בתקופתו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, כאשר בשנות המהפכה הקומוניסטית התייצב הרב זוין לימין הרבי במאבקו נגד שלטונות הרשע וגזירות השמד. יצויין כי למרות שמשפחתו היתה קשורה לאדמו"ר מבוברויסק, מחבר ספר "שמן למאור", והרב זוין עצמו למד בישיבתו, הרי שאביו ציווה עליו לקבוע את מקום תפילתו בבית-המדרש החב"די, ובשלב מאוחר יותר - לאחר שכל חסידי חב"ד כבר השתלבו בחצר המרכזית והפעילה ביותר בנשיאותו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ולאחר ייסודה של ישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש - התקשר הרב זוין בגלוי לאדמו"רי ליובאוויטש.

ה יכרותו עם כ"ק אדמו"ר זי"ע החלה - כפי שהרב זוין עצמו סיפר לי - כאשר דובר בו נכבדות עם הרבנית הצדקנית מרת חיה-מושקא נ"ע, בתו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ. מסתבר שמאחר ששמו של הרב זוין הלך לפניו כבר אז כגאון, ביקש ממנו הרבי הקודם לשוחח עם המדובר, ה"ה הרבי נשיא דורנו, בדברי תורה. למעלה מ-25 שנה אחר-כך, כשכבר היה בארץ הקודש, היה מראשי החותמים על כתב-ההתקשרות לרבינו כנשיאה השביעי של תנועת חב"ד. מטעמים כמוסים שהיו קשורים בכבודו של רבינו, נמנע מלנסוע אליו, ואולם, דווקא משום כך גדלה סקרנותו לשמוע את התרשמויותיהם של החוזרים מחצר הרבי.

כך היה כשנסעתי בפעם ראשונה אל הרבי נשיא דורנו, לקראת חודש תשרי תשכ"ד - סוכם בינינו שאתאר בפניו את חוויותי במחיצת הרבי. ואכן, בעודי שוהה בחצרות הקודש, זוכה לחזות בנועם ה' ומתפעם מגילוי האלקות השורה במקום קדוש זה, כתבתי לו מכתב בו נאמר בין היתר שכעת מתאמתים בקרבי דברים ששמעתי בהתוועדויות מפי זקנים על שנשיאי חב"ד לדורותיהם הם בבחינת "משכמו ומעלה", בהשוואה ליתר הצדיקים והגאונים שבדורם. כשחזרתי ארצה, חיכה בכליון עיניים לשמוע את התרשמותי האישית מהנסיעה. ואכן, הגעתי מיד לבקרו וסיפרתי לו על התרשמותי מכמה אירועים שהבחנתי בהם בהיותי שם (שאין כאן המקום להעלותם בכתב, ועוד חזון למועד). הוא הגיב: "איר זיינט א גוטער מסתכל"...

יכולני להעיד כי העובדה שלא ראה את הרבי פנים אל פנים (לאחר עליית הרבי לנשיאות), לא הפריעה כלל להתקשרותו. כשהיה שומע סיפור על 'מופת' מהרבי, היה אפוף התרגשות ושמחה והיה נוהג באותו יום לספר זאת לכל מי ששוחח עמו באותו יום, מתוך התפעלות חסידית ובפנים צהובות ומדושנות עונג.

ע ל טוב-ליבו, על מידת אהבת-ישראל ועל מידת הענווה שלו ("ביטול", בלשון החסידים) - אפשר לכתוב ספר שלם. אף חיבתו לארצנו הק' היתה במידה עצומה. את אהבתו וחיבתו הנפלאה לתורה היה אפשר להכיר על-פי יחס הקירוב הגדול שהעניק לתלמידי חכמים ולומדי תורה. אולם יצויין במיוחד יחסו החם והלבבי כלפי אלה שהיו בעיניו "אנשי קודש" משום שמידת הקודש והקדושה נמצאת בקרבם. כלפי אלה היה מתבטל בהתבטלות חסידית מלאה, בבחינת "נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד" (תהילים נא). ומכאן - להתבטלותו הפנימית ביתר שאת ועז כלפי צדיק ומנהיג דורנו, מורו ורבו כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. ועל כך יעיד הסיפור הבא:

פעם, היה זה בשנותיו האחרונות, ביקרתי אצלו בחג המצות ביקור של חג. לקחתי עמי את בניי הקטנים שיחיו, כדי שיסתכלו בפניו של גאון אמיתי שהוא גם חסיד עם 'ביטול' אמיתי. תחילה הגשתי לו תשורת חג - פירוש מקורי בטעם קריאת "שבת הגדול", שלשמיעתו צהבו פניו והוא אמר לבניי בחיבה: "אתם שומעים מה אבא אומר?"

בהזדמנות זו דובר על "מצות המצווה" שהרבי נהג לשלוח לו. התבטאתי בפניו: "הרבי נושא אתכם על כתפיו ובמחשבתו הק'". בתגובה אמר לי כך: "סיפר לי הגרצ"פ פרנק זצ"ל, שפעם שאל את ה'אמרי אמת' מגור האם זכה להכיר את סבו, בעל 'חידושי הרי"ם'. ענה לו ה'אמרי אמת': "לא זכיתי להכירו משום שנסתלק בעודי ילד קטן, אולם הוא החזיקני על ברכיו הק'. אבל אילו היה יודע מה יצא ממני, היה משליכני מעל ברכיו..." והרב זוין סיים בענווה: "אמנם הרבי חושב עלי תמיד, אבל אילו היה יודע באמת מי אני, בוודאי לא היה נוהג כך"...

ע ז רצוני לשתף את הקוראים בעוד חוויות אישיות שהיו לי במחיצתו, אולם לא יספיק הגיליון. אסתפק, אפוא, בציון כמה עובדות שנבעו מהקשר התורני שהתקיים ביני ובינו:

תחילה, מן הראוי שאזכיר, מתוך רגשות-תודה אישיים, את דבר הסכמתו של הרב זוין לעמוד, בשעתו, בראש הוועדה הציבורית שהוקמה כדי לסייע בעריכת "ספר הצאצאים" (צאצאי כ"ק רבינו הזקן). הוא עצמו עודד מאוד את כותב הטורים לעסוק בזה במרץ, באמרו שאין לשער איזו ברכה רוחנית יחדיר הספר בבתיהם של אלפי הצאצאים, ומה גודל תרומתו של הספר להידוק הקשרים בין כל ענפי המשפחה כאמצעי לשיבתם לצור מחצבתם של אלה מבין הצאצאים שעליהם להתחזק בשמירת תורה ומצוות, כמו גם הידוק הזיקה שלהם לתורת חסידות חב"ד, פרי יצירתו של אבי המשפחה, וכפי שכבר עוררני על כך כ"ק אדמו"ר זי"ע בכמה וכמה מכתבים ומברקים.

כשהייתי חבר מערכת האנציקלופדיה התלמודית ועסקתי בנושא עירובין, למדתי הלכות עירובין בשולחן-ערוך של אדמו"ר הזקן. והנה, בסי' שמה סע' ה כתב לאמור: "כל מקום שיש לו שם ארבע מחיצות, אע"פ שאינן שלימות אלא פרוצות באמצען ואין בהן אלא אמה לכאן ואמה לכאן בכל זווית, כגון ד' קורות הנעוצים ברשות הרבים לארבע זויות וכל אחת עביה אמה על אמה, שנמצא שלכל רוח יש מחיצה כרוחב אמה מזווית זו וכרוחב אמה מזווית זו, אם אין ביניהן אלא י"ג אמות ושליש, הרי זה רשות היחיד מן התורה". ובהמשך הסעיף מובא שמדרבנן אין לטלטל בתוכו, ורק לעולי רגלים התירו גם מדרבנן.

והנה, התוספות במסכת סוכה (ד, ב ד"ה דיומדי) כתבו שהתנאי הזה - שכל זווית תהיה אמה על אמה - אינו כדי לעשות את המקום לרשות היחיד מן התורה, שכן לשם כך די גם אם יש מכל רוח גיפופים שהם פחות מאמה, ורק בעניין ההיתר לעולי רגלים, אע"פ שחכמים התירו את האיסור עבורם, הרי זה בתנאי שיהיו מכל צד גיפופים של אמה לפחות.

ובכן, פניתי אל הרב זוין ושאלתי אותו מהיכן לקח רבינו הזקן את היסוד לקביעתו שגם לעניין רשות היחיד מן התורה יש צורך בזווית של אמה, שלא כדברי התוספות. (לאחר זמן רב מצאתי שבהגהות "דברי נחמיה" על הש"ס כבר עמד על השאלה, ותירץ מה שתירץ). הרב זוין ביקש שאחזור אליו בעוד מספר ימים, וכשחזרתי אליו, אמר לי בשמחה: "מצאתי שכך כתוב בריטב"א". הוא קפץ מאוד על המציאה, משום שעבורו היה זה בבחינת "תנא דמסייע" לדברים שכתב בספרו "המועדים בהלכה".

הוא דן שם (במדור ראש השנה) בדברי רבינו הזקן בשולחנו (סי' תר, סע' ד), לגבי מקרה שהגיעו עדי ראיית הלבנה לאחר תמיד של בין הערביים, שאז בית-דין מקדשים את יום המחרת בתור ראש השנה, "ומכל מקום, אע"פ שאין מונין למועדות מיום זה וכחול הוא חשוב ויום-טוב יהיה למחר, אעפ"כ לא היו מזלזלין בו והיו גומרין אותו בקדושת יום-טוב עד הלילה מדברי סופרים, כיון שמן הדין היה הוא ראוי להיות יום-טוב אלא שניתן רשות לבית-דין לדחות...". הדברים הללו לא נאמרו ביתר האחרונים, ולאחר שהרב זוין חיפש את מקורם, מצא שהם מופיעים בדברי הריטב"א כמעט באותן מילים. מכך רצה הרב זוין להוכיח שספר הריטב"א היה לנגד עיניו של רבינו הזקן, והנה התגלתה כאמור ראיה נוספת לכך. [ואגב, מכאן יסוד להנחה נוספת - לפעמים אדמו"ר הזקן מבסס את דבריו על הראשונים, אך המקור אינו מופיע בציוני מראי-המקומות שבשולי הגליון].

ופעם נכחתי במעמד שבו נשאל הרב זוין האם מעיקר הדין הקטן רשאי לעלות למפטיר בפרשת זכור. נראה שבאותו רגע נשמט מזכרונו פסק-דינו של רבינו הזקן בשולחנו (סי' רפב, סע' טז) המתיר זאת, והוא ענה, על-פי דעת הפוסקים האחרים, שאינו יכול לעלות. מישהו מהנוכחים הזכיר לו את פסק רבינו הזקן, והוא הגיב מיד: "אם כן, אין אחר פסק-דינו של אדמו"ר הזקן ולא-כלום".

פעם שוחחתי אתו אודות דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פרק ט, הל' א-ב): "אמרו כל הסנהדרין חייב, הרי הוא זכאי" (המקור הוא בסנהדרין יז, א). אמרתי לו שאולי יש לומר על כך את הטעם דלהלן: מאחר שבלתי מצוי הוא שבין כל חברי הסנהדרין לא נמצא אף דיין שימצא

זכות כלשהי, ניתן לשער שזהו פסק של יחיד וכל היתר עונים אחריו אמן. משום מה צהבו מאוד פניו של הרב זוין ושאל אותי האם ראיתי שמישהו מהראשונים או המפרשים שאומר זאת. כשעניתי שזהו רעיון מקורי, נהנה מאוד.

[אגב, ב"כתר שם טוב" נמצא הסבר אחר להלכה זו. לאחר שמאריך במעלתם של דברים המתבררים באמצעות ויכוח, כתב: "וכל דין מדיני המשנה נתברר על ידי ויכוח, על כן פסק הרמב"ם דבאמרו כל הסנהדרין חייב הוא זכאי, כיון שלא נתברר הדין על ידי ויכוח, אפשר שכולם טעו". וסבורני שאם היתה סברה זו מתפרסמת כפי שמתפרסמות סברותיהם של 'בעלי-נגלה', היתה הופכת לנחלת הכלל ושגורה בפיהם של לומדי תורה].

הנה מקצת הדברים הידועים לי בעניין הקשר בין הרב זוין ובין גדולי ישראל:פעם סיפר לי כיצד קיבל סמיכה מהגאון הרוגצ'ובי. עקב ההיכרות שנוצרה ביניהם, כתוצאה מהתכתבות של מו"מ בענייני תורה, כתב לרוגצ'ובי שהוא מבקש לקבל ממנו היתר הוראה. הגאון ענה לו שבתשעה באב בקירוב, יזדמן לו להיות בסביבתו (של הרב זוין) ואז ייכנס אליו ויקבל את היתר-ההוראה. ואכן, בעיצומו של יום הצום הגיע הרב זוין לביתו של הרוגצ'ובי, וקיבל את היתר-ההוראה. כששאלתי את הרב זוין האם הבחין במעשיו של הרוגצ'ובי ביום זה, ענה לי: "ער האט געברענט אין תורה" (הוא "בער" בדברי תורה) - הרב זוין אמר את המשפט הזה בהתלהבות כזו, שהוא נראה באותו רגע כלפיד אש!

הוא - יחד עם הגרמא"ל שפירא, ראש ישיבת "תורת אמת", הגה"ח ר' משה גוראר, מגדולי המשכילים בדא"ח בדורו, והרה"ח ר' שמעון גליצנשטיין - נהגו שנים רבות לערוך בצוותא ביקורי חג בפסח ובסוכות אצל האדמו"ר בעל "בית ישראל" מגור. אגב, במהלך הביקור, שהיה אפוף רגשי ידידות עצומה, ניתן היה לחוש בין השיטין ברגש האהבה שה"בית ישראל" רחש לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

ידידות אמיצה ועמוקה מאוד שררה בין הרב זוין ובין הגאון רבי יחזקאל אברמסקי, בעל "חזון יחזקאל", וזאת שמעתי מפי שניהם. כשה"חזון יחזקאל" היה מחדש דבר בתורה, היה מטלפן לעמיתו ומציג בפניו את החידוש. הם היו משוחחים בקביעות אחת לשבוע לפחות, והיו שואלים איש בשלום רעהו. באחת משיחות הטלפון הללו, שהתקיימה לאחר ביקורו של מר שזר אצל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, הביע הרב אברמסקי שביעות-רצון רבה מכך שמר שזר לא נכנע ללחצי הציבור ה'חילוני' שדרש, "מטעמים ממלכתיים", שהרבי ייסע אל מר שזר, אלא קידש שם-שמים ונסע בעצמו אל הרבי. הרב אברמסקי התבטא אז כך: "אם הרבי היה נוסע תחילה לבקר את מר שזר, היו אומרים שהרבי איננו רבי (ח"ו) והחסיד איננו חסיד. עתה, לאחר שהוא ביקר את הרבי, התברר לכולם שאכן הרבי הוא רבי והחסיד הוא חסיד..."

לסיום, כמה מילים בהקשר אקטואלי: לדאבוננו הרב, נתחדשה באחרונה מלחמת התרבות בקרבינו. המלחמה ניטשת בכל עוז, בממדים שלא זכורים זה שנים רבות. לא פלא הוא שדווקא מי שנלחמים ונאבקים למען "זכויותיהם" של בני ישמעאל בארצנו הק', הם-

הם ששימשו בשעתם אבן-נגף בדרך לתיקון החוק האומלל, חוק "מיהו יהודי", שטמונות בו התכחשות איומה לתורתנו הק' ומגמה של עיוות וניתוק היסטורי של עמנו ממורשתו הגדולה, מורשת העם הנבחר. כיום, פרשת "מיהו יהודי" עלתה שוב לכותרות ובאה להזכירנו מחדש מי הם המתנגדים לתיקון החוק - אותם אנשים שהחשש פן יישפך דם יהודי אינו עומד לנגד עיניהם גם כיום!

בהזדמנות זו מוצא אני לנכון להזכיר משפט-מפתח שכתב בשעתו הרב זוין במכתבו לבן-גוריון, שהשכיל להבין שנושא חשוב כמו "מיהו יהודי" הוא נחלת האומה כולה ולא נמסר להכרעתם של סתם עסקנים שמעורטלים מכל זיקה ליהדות, ופנה בשעתו לחכמי ישראל שיביעו דעתם בזה. וכך כתב הרב זוין: "גם אם יתקבצו כל מלכי מזרח ומערב, לא יוכלו לעשות את שאינו יהודי - יהודי!"

ואף אנו נאמר באותו משקל: "גם אם יתקבצו כל מלכי מזרח ומערב, לא יוכלו לעשות מארץ-ישראל - לא ארץ-ישראל". ובעמדנו בחודש הגאולה, תפילתנו להשם יתברך, שהכניסנו לארץ-ישראל ובנה לנו את בית-הבחירה, שימנע את מסירת חלקי ארץ-ישראל לבני ישמעאל, ושזה יהיה בחסד וברחמים. ושיקויים הייעוד האמור בסיום הפטרת פרשת פרה (יחזקאל לו): "וידעו כל הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני ה' בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני ה' דיברתי ועשיתי".

ראש ישיבה גאון, שכל מהותו אמרה: "חסיד אני"

קווים ושביבי זיכרונות לדמותו של הגאון החסיד רבי משה-אריה-ליב שפירא ע"ה, ראש-ישיבת תורת-אמת ורב שכונת בית-ישראל בירושלים ת"ו ■ נדפס בשבועון "כפר חב"ד" גל' 765, במלאות חצי יובל לפטירתו (י' סיון תשל"ב-תשנ"ז)

ראש וראשון לראשי-הישיבות החב"דיים

עם ייסודה של ישיבת "תורת אמת" בחברון עיה"ק ת"ו על ידי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, באמצעות שלוחו המשפיע הגה"ח רבי שלמה זלמן הבלין ע"ה, נפל דבר גדול בעולמה של חסידות חב"ד בארץ הקודש – היא הצטרפה למסגרת עולם הישיבות, כאשר עשרות בחורי חמד נתקבלו לישיבה זו מתוך מגמה להשקיע את כל כוחם ומרצם בלימוד התורה. וכפי שמקובל בישיבות החב"דיות רוב שעות היום מוקדשות ללימוד הנגלה, מתוך עיון, בירור וניתוח הסוגיות כמקובל בעולם הישיבות, ובנוסף לכך, מקדישים התלמידים התמימים כמה שעות ללימוד הדא"ח, תוך שהם מקבלים חינוך חסידי בהדרכת המשפיע ובהנהגת רבותינו הק' זיע"א.

זכה הגרמא"ל שפירא זצ"ל, בעל "נימוקי מלב"ם" ו"טבעת זהב", לעמוד בראש הישיבה, להדריך את התלמידים התמימים בלימוד הנגלה ופעם בשבוע, למסור שיעור כללי בפניהם בסוגיא הנלמדת. הגרמא"ל כיהן בתפקידו זה רבות בשנים, וזכה להעמיד תלמידים רבים, גדולי תורה, הנפוצים כיום בכל קצווי תבל. בעצם, שמור לו, לגרמא"ל, בדברי ימי חסידות חב"ד, מקום מכובד בתור ראש וראשון לראשי-הישיבות החב"דיים בארץ ישראל.

למדן אמיתי וחסיד אמיתי

לרבים מבני ירושלים זכורה בוודאי דמותו של הגרמא"ל שפירא בתור ראש ישיבה דגול, שהם זכו להסתופף בצילו בעת לימודם בישיבת "תורת אמת" המעטירה. אחרים בוודאי זוכרים

אותו בתור רב ומו"צ בשכונת "בית ישראל". מטבע הדברים, שתי המשרות החשובות הללו העניקו לו צביון של אישיות תורנית בכירה, הנמנית עם גדולי הגאונים בתורת הנגלה.

בימים ההם, כאשר החלו ניצני סגנון הלימד הישיבתי להתפתח בירושלים של היישוב הישן, שמו של ראש הישיבה הלך לפניו בשיעוריו הנפלאים, הבנויים ומיוסדים על אדני הסברא והניתוח ההגיוני, הבריא והחודר. בחורים רבים באו ללמוד באותם ימים בישיבת "תורת אמת", בעיקר בזכות שיעוריו המיוחדים של ראש הישיבה שהטעימו אותם מטעמה של תורה בעומק הדעת תוך חדירה לנבכי סברותיה (אף כי היו בהם גם כאלה שמוצאם ממשפחות חסידיות ואותם הניע הרצון לשמור על החום החסידי שירשו מאבותיהם).

זכה כותב הטורים הללו להיות מהאנשים הקרובים ביותר לראש הישיבה, והיה הדיבור של חיבה מצוי בינו וביני, אבלחט"א. הרבה פעמים זכיתי ליהנות מזיו חכמתו ואור תורתו בתורת הנגלה, אבל זכיתי שהוא יחשוף בפני גם משהו מדמותו החסידית, עת נגלה לפני בערפלי טוהר כאדם שכל מהותו וישותו אומרת – חסיד אני.

בעצם, אפשר לומר שישיבת "תורת אמת" היתה הישיבה החסידית הראשונה בירושלים, והגרמא"ל שפירא היה ראש הישיבה החסידי הראשון. הוא לא רק עמד בראשה של ישיבה חסידית – הוא כשלעצמו היה חסיד, 'תמים' שזכה להיות מ"ל"ו הנרות" – הלא הם התמימים שעמם נתייסדה ישיבת "תורת אמת" בעיה"ק חברון ת"ו. בתור שכזה, זכה כבר בנערותו לשתות ממימיו המפכים של מעיין החסידות, להתחנך לאור דרכי החסידות ולספוג אל קרבו את רוחה של ישיבת "תומכי תמימים", בה ניטע ארז זה. כבר בשבתו בשבת תחכמוני, נודע בכינויו "הארי שבחבורה" והיה מראשוני מניחי היסוד של הלמדנות הישיבתית הפורייה בעולמם של חסידים ותמימים.

בדברו על הימים ההם, ובמיוחד על התוועדויותיו של המשפיע רבי זלמן הבלין ע"ה, מנהל ישיבת "תורת אמת" בעיר האבות, היתה אוחזת בו שלהבת קודש כשהיה מתרפק בגעגועי נפש לימי נעוריו. ופעם סיפר לכותב הטורים אודות תכנית פרטית שהגה בדבר נסיעה לליובאוויטש. הכל כבר היה מאורגן לפרטיו, אבל ברגע האחרון נתבטלה הנסיעה עקב שיבושי הדרכים שנגרמו מהחלפת המשטר בישראל באותם ימים. ולמרות שלא זכה לראות את פני קודשו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, היה עונה למי ששאל אותו על כך: "הרי זה ממש כאילו ראיתיו!..."

הוא היה מספר בסילודין אודות ה'תמימים' שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שלח בשעתו מליובאוויטש, בתור משתתפים בייסוד הישיבה בחברון. הנה, לדוגמא, תיאור מרגש ומאלף כאחד אודות סדר יומו הקבוע של אחד מהם, כפי שהוא סיפר לי פעם: אחד ה'תמימים' בישיבה בחברון – הלל מפוצ'וב, או הילקע פוצ'ובער, כפי שהיה מכונה – נהג להאריך מאוד בתפילתו. הוא היה מסיים להתפלל שחרית בשעה מאוחרת מאוד, ממש לפנות ערב, אך עדיין לא ניגש לאכול. מכיוון שנאמר ב"ליקוטי תורה" שישנה מעלה נפלאה בלימוד התורה מיד לאחרי התפילה, היה רץ אל הגמרא שלו (באותה שנה נלמדה בישיבה מסכת בבא מציעא), מנשק את הגמרא בחיבה ומתיישב ללמוד בה מתוך חיות גדולה ורעננות נפלאה – למרות שעדיין לא אכל ארוחת בוקר!

[ואגב, סיפור זה – ורבים דוגמתו – ודאי שיש בכוחם להוציא מדעת הטועים, המדמים כאילו היה חיסרון כלשהו בלימוד ובידיעת הנגלה, אצל ה'תמימים' בליובאוויטש שהיו מאריכים בתפילתם. אדרבה: דווקא אותם שעסקו בדבקות בעבודת ה' חיבבו חיבה יתירה את לימוד התורה הנגלית ועסקו בה בחיות רבה יותר, מתוך ידיעה שכל רבותינו נשיאנו הק' כל כך התאוו והשתוקקו שה'תמימים' יהיו דוגמה למופת של למדנים אמיתיים השוקדים בתורה יומם ולילה].

בתקופת ביקורו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בארצנו הקדושה בשנת תרפ"ט, ליווה אותו הגרמא"ל בכל המקומות שבהם ביקר ואף היה ממארגני פגישתו של הרבי עם הרב הראשי דאז, הגרא"י קוק זצ"ל. כשסיפר על כך בשעתו, תיאר את הפגישה הזו בתור "פגישה ידידותית מאוד, וגם פגישה נעלית ומרתקת שנפגשו בה שני עולמות של מחשבה". הרב קוק הדגיש בפני הרבי את זיקתו לחב"ד, ובייחוד את עובדת השתייכותה של אמו הצדקנית לחסידות חב"ד. כידוע, הוא הראה לרבי את הכיפה של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק שהוא ירש מאמו, סיפר לרבי שהוא חובש אותה רק ביום כיפור והתבטא ש"זוהי ה'יניקה' שיש ל'עולם'שע' מחב"ד". על כך הגיב הרבי בחיוך רחב אופייני ובתנועת ידיו הק', ואמר: "אבער דאס דארף דאך פועל'ן..." ("אבל הרי זה צריך להביא לתוצאות..."), מדגיש את המילה האחרונה בנעימה מיוחדת.

חביבם של גדולי ירושלים

לשנים, כשנתיישב בירושלים עיה"ק תובב"א, שכבר היתה באותם ימים עיר מלאה חכמים וסופרים, נתקבל בזועות פתוחות בבתיהם של גדולי ישראל דאז, ובזכות גדלותו העצומה בתורה, נתחבבה ישיבת "תורת אמת" שבה למד על חכמי יושלים וגדוליה. עד מהרה היה לבן בית אצל הגרצ"פ פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים, שהיה מתעלס עמו באהבים בפלפולי דאורייתא.

הוא היה מספר על הערצתו העמוקה של הגרצ"פ פרנק זצ"ל לכ"ק רבינו הגדול, בעל התניא והשולחן-ערוך, ולחיבורו 'שולחן ערוך הרב'. הרב פרנק היה נוהג לומר שאדמו"ר הזקן, ברוב ענוותנותו, מתאמץ ומתייגע כדי ליישב את דבריהם של כמה מן האחרונים, שהוא עצמו עולה עליהם בגאונותו... (וראה גם בספרו "הר צבי", הלכות ראש השנה, שי"ל בסיון תרפ"ט). והנה אמרת-פנינה נאה שהגרמא"ל נהג לומר בשמו של הגרצ"פ, כשהיה מדבר על היחס שבין בקיאות להבנה: "מי שמבין אך אינו זוכר – מה הוא מבין? ומי שזוכר אך אינו מבין – מה הוא זוכר?..."

לאחר פטירת גאון ההוראה הרב מטעפליק זצ"ל, שהיה רבה של השכונה הוותיקה "בית ישראל", מינה במקומו הגרצ"פ פרנק את הגרמא"ל שפירא לרב השכונה. באותם ימים התגוררו ב"בית ישראל" הרבה רבנים וגאונים, חסידים ואנשי מעשה, והשכונה כשלעצמה היתה בבחינת עיר ואם בישראל. זכורני שכאשר נזדמן לגרמא"ל להיות 'מסדר קידושין' בקרב תלמידים ואנשי קהילתו, ביטל ושלל מכל וכל מנהג חדש שניסו להנהיג - לגלות את פני הכלה בפני העדים. הוא זצ"ל הסביר שכדי שיחולו הקידושין, די שהמתקדשת הוחזקה על-ידי העדים בתור אשת איש,

אפילו לדקות מספר, ואין צורך שהעדים יכירו אותה שהרי גם אם היו העדים מתים בשעה קצרה זו, לא היה הדבר פוגם כלל בכשרות הקידושין.

בתור רבה של "בית ישראל", גילה יחס מיוחד של קירוב לבית המדרש החב"די בשכונה, שנוסד על-ידי אאמו"ר הגה"ח ע"ה והיווה פינה ייחודית לחסידי חב"ד בירושלים, שבה מומשו בפועל סיסמות ה"יפוצו" וה"ופרצת" כבר ב"ימי הבראשית", תחילת תקופת הנשיאות של נשיא דורנו. הגרמא"ל זצ"ל - יחד עם עמיתיו הגרש"י זווין זצ"ל והגר"ג לפידות זצ"ל, ובעידודו הנמרץ והמסור של הרע"ז סלונים זצ"ל - היה שותף מלא בייסוד בית המדרש החב"די.

עידוד רב שאבתי באופן אישי מראש הישיבה שהיה בעצם הרועה הרוחני של שכונת "בית ישראל". כשצעירי חב"ד בירושלים התחילו לפעול ו'משרדם' לא היה אלא חדר קטן ליד בית-המדרש החב"די בשכונת "בית ישראל", ליווה אותנו עידודו של הגרמא"ל שפירא בפעילותנו. יצויין שבבית-מדרש זה נפתחה גם הפעילות הראשונה בקרב בני הנוער החב"די בירושלים והנלווים עליהם, וממנו פינה לייסוד "ישיבות הערב" המפורסמות שמאות מילדי ירושלים למדו בהן (אגב, בתחילה קראנו לה "ישיבת אהל יוסף יצחק", אלא שבתגובה לכך כתב לנו כ"ק אדמו"ר זי"ע ש"חינוך על טהרת הקדש קא מרתחא בכו" והוא ביקש שנחליף את השם, וטעמו ונימוקו עמו, ואז התקבלה הצעתי לתת את השם "ישיבת ערב").

"משה שפיר קאמרת" ו"כארי יתנשא"

היה בו בראש הישיבה שילוב מופלא של גאונות נדירה וענוותנות חסידית בלתי מצויה. כשהתלמידים המקשיבים לשיעוריו היו מקשים על חידוש מסויים שהעלה, היה מתרץ את קושיותיהם בטוב-טעם. לפעמים, היה מעיר להם לאחר השיעור בחיוך ענוותני: "עליכם להבין שאת השיעור הזה כבר הדפסתי בספרי ואסור לכם, אפוא, להפריך אותו..."

את מבחר שיעוריו הדפיס הגרמא"ל בראשונה בספרו "נמוקי מלב"ם" ולימים הדפיס את ספרו השני, "טבעות זהב", שנבנה על יסוד שיעורים בספר "קצות החושן" שקבע עם קבוצה נבחרת מתלמידיו. להלן ציטוט מדברי ההקדמה לספר, שנכתבו על-ידי ידידו הדגול, הגרש"י זוין, ובהם מובעות מעלותיו המיוחדות של הספר :

"תיתי לו להרב הגאון הרמ"ל שפירא שליט"א [זצ"ל] שעמד וקבע טבעות זהב לקצות החושן. לא הניח דבר גדול ודבר קטן מסעיפיו הקטנים של חידושי ה"קצות" שלא שת עיונו עליו בדקדוק גדול ובחדירה יסודית לתוך עמקי סברותיו. הפריית המחשבה התורנית על-ידי ה"קצות" באה לידי גילויה הבולט ביותר ב"טבעות" של מחברנו. הפריה זו באה לאו דווקא על-ידי הסכמה ותוספת חיזוק להפריה. כדומה בעולם המוחשי, אף זו שבעיונים מופשטים, יש והיא מופיעה דווקא על-ידי מגע בכוח נגדי, לא "תנא דמסייע לך" מביא לידי רווחא שמעתתא, אלא עשרים וארבע קושיות (בבא מציעא פד, א). מחברנו מקשה ומיישב במקומות רבים על ה"קצות", והן הן גבורותיו של ה"קצות". "תמימים יהיו לכם" - "כשהם מבוקרים הרי הם תמימים" (תוספתא פסחים, פ"ד). והדברים קל וחומר: אם על-ידי "דלאי לך חספא", מוצאים מרגניתא (יבמות צב, ב), כל שכן ש"מרגניתא" מאותו סוג המרגליות של ה"קצות" מביאה לידי כמה "מרגניתות" אחרות".

בשורות אלה נתכוון הגרש"י זוין, ראש מבקרי הספרות התורנית בדורנו, לתת תימוך למחבר על ששינס את מותניו כארי ונלחם עם בעל "קצות החושן" במלחמתה של תורה, כדרכה של תורה, וכאשר עשה גם גאון ישראל, בעל ה"נתיבות". ועל יסוד דברי הגמרא במסכת יומא (סג, ב) ש"רבי מאיר מדייק בשמא", יש להוסיף בדרך הצחות, ש"שמא קא גרים" – שמו של מחבר הספר – אריה-לייב (ולהעיר, שזהו גם שמו של בעל "קצות החושן") - מסמל את היותו בבחינת ארי שנלחם בגבורה ובעוז.

[יצויין כי נסיונו של המחבר להתמודד מתוך עזות דקדושה עם גאון הדורות, בעל ה"קצות", עורר בשעתו תמיהה בקרב ציבור הלמדנים. בקשר לכך, מן הראוי לעיין בדברי הרמב"ן בהקדמתו לספרו "מלחמות ה'", שנועד להציל את הרי"ף מהשגותיו של "בעל המאור", שם נאמר שעיקר כוונתו היא לחשוף את שני צדדי המטבע. שכן בשונה מחכמות הטבע, דוגמת חכמת החשבון וההנדסה - שבהן יש לכל שאלה רק תשובה אחת צודקת, וכשמתבררת טעות בחשבון שערך הזולת, נמצא שהוא טעה - סברות שכליות אינן החלטיות ולכל סברה יש שני פנים. ואכן, כיום, לאחר שספרו של ראש הישיבה זכה לעלות על שולחן מלכים, "מאן מלכי רבנן", ועבר את כור המבחן של בעלי ותריסין, הוכח בבירור שמקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו ו"משה שפיר קאמרת"].

בדברי ההקדמה שכתב המחבר בעצמו לספרו זה, נאמר: "הרבה מחידושים אלו הרציתי לפני התלמידים שבהיכל ישיבתנו הק' "תורת אמת הכללית", שנוסדה ע"י רבותינו קדושי עליון זיע"א ועומדת תחת נשיאותו ופיקוחו של אדמו"ר גאון ישראל וקדושו מרן הרמ"מ שניאורסון שליט"א מליובאוויטש, שאני מגיד שיעורים בתוכה, זה יותר משלושים שנה. וזכיתי להרביץ בה תורה במשך כל השנים הללו לפני תלמידים יקרים ומצויינים".

בימים הסמוכים לפטירתו, תקפה עליו מחלתו וכל הסובבים אותו ראו כי כל מעייניו נתונים במלחמתה של תורה. בנו ר' חיים ע"ה סיפר לי שבאותם ימים נשמעו מפיו הדיבורים הבאים: "ר' שמואל אהרון, (הלוא הוא הגאון הרב שזורי זצ"ל, סבה של זוגתי הרבנית ע"ה, שכל ימיו היה שקוע בלימודה של תורה ובחידושיה), הרי לך יש ראש טוב. אם כן, אמור נא לי מי צודק..."

תפילה עם ה'המשכים' של הרבי הרש"ב

הזכרנו בראשית דברינו שדמותו החסידית של ראש הישיבה זצ"ל נעלמה מעיני רבים, ולכן הנני חש חובה להדגיש את הפן החסידי שבאישיותו של ראש הישיבה שקשר את גורלו עם חסידות חב"ד.

שמעתי מזקני החסידים שהרב שפירא נמנה עם ה'עובדים', המתפללים ב'עבודה' בדרכה של חסידות חב"ד. ברבות השנים, מחמת עול השיעורים שרבץ עליו ותפקידיו הרבים בלימוד הנגלה, נחלש הדבר, אבל כשהגיעו הימים הנוראים היה ממשיך בדרכו וכך נהג עד סוף ימיו. מדי שנה היה מכין לעצמו, בימים שלפני ראש השנה, 'המשך' של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ואתו היה מתפלל באריכות ובהתבוננות.

כשהיה מבאר את המעלה הייחודית שבהתבוננות על-פי דרך חב"ד, המושתתת על מאמרי

רבותינו הק', היה מספר משל מאלף שאמר הגה"ח רבי אייזיק מהומיל זצ"ל:

יושבים להם שני יהודים זה לצד זה ביום שבת קודש ומתפללים בהתלהבות. שניהם עסוקים באותן המילים: "כולם בחכמה עשית". פני שניהם נראים כלהבה הנובעת מהתפעלות דקדושה. אלא מאי, אחד מהם הוא חסיד חב"ד שמתבונן בפירוש המילות על- פי תורת החסידות - שלגביו יתברך אפילו ספירת החכמה נחשבת כמו עשייה גשמית או ששורש כל הדברים, כולל העשייה, היא ספירת החכמה – ואילו השני אומר את המילים ומתכוון לפירושן הפשוט, לא פחות ולא יותר. עם זאת, אדם העומד מן הצד לא יכיר בהבדל כלשהו בין השניים.

למה הדבר דומה – לצורבא מרבנן שיושב וכותב ביאור בעניין עמוק בסוגיה כלשהי בש"ס. הוא מחדש סברות, בונה בניינים והורסם, שוב בונה מחדש עד שהוא מגיע למסקנות כלשהן. והנה, לצידו יושב תלמיד חכם שמבין את הסוגיה הנידונה והוא מביע התפעלות עצומה מהדברים. ומן הצד השני, יושב לו יהודי נוסף, שמבין היטב ביפי סלסולי הכתב. ומאחר שהחידושים נכתבו בכתב-יד נאה ומסולסל להפליא, מביע אף הלה את התפעלותו העצומה ממראה עיניו. אדם זר שיסתכל על שני המשקיפים המתפעלים, לא יעלה על דעתו את ההבדל התהומי שבין ההתפעלות הנובעת מעומק המושג ובין זו הנובעת מיופי הכתב בחיצוניותו. והנמשל מובן...

בשנים האחרונות כשנמנעה ממנו הראייה, ל"ע, הייתי מבקר אותו תדיר ונוכחתי לדעת שעיקר מחשבותיו נתונות תמיד לנושא אחדות ה' האמיתית, כפי שהדברים מבוארים בספר תניא קדישא - ש"הוא לבדו ואין זולתו". כבר בשנים קודמות, הבנתי שבעיניו זהו עיקרה של תורת החסידות החל ממורנו הבעש"ט, וכאן מתבטא עיקר כוחו של רבנו הגדול בפנים העמוקים שפירש את תורת הבעש"ט. זכורני שהוא היה מרבה להרצות שיעורי תניא בפני רבים מחוגים אחרים, אלא שעשה זאת בהצנע לכת, כטבעו. אחד הבולטים שבאותם שיעורים התקיים במשך תקופה ארוכה בעזרת-הנשים של בית המדרש "באר שבע" שבשכונת "בית ישראל". השתתפו בו כשני מניינים מבחירי תלמידי ישיבת חברון, וטעמו הטוב של השיעור לא פג מהם שנים רבות אחר-כך. אחד מהם, הרה"ג שמואל ורהפטיג ז"ל, היה מדבר איתי שנים רבות אחר-כך, בהתרגשות ובערגה, על השיעור ועל הרושם שזה הותיר בנפשו.

גם את שיעור התניא בבית הרב חן ע"ה, שנוסד בברכתו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, באמצעות הנשיא שז"ר, שיעור שהשתתפו בו אישי מדע ואנשי ציבור דגולים - מסר ראש הישיבה במשך זמן ארוך (ואחריו המשיך בזה, זמן רב, ידידנו הרה"ג הרה"ח עדין אבן-ישראל שליט"א).

גם במידותיו התרומיות בלטה אישיותו החסידית. הכרתיו כמי שמידת החנופה שנואה עליו לחלוטין. הוא היה רחוק ממנה כמטחווי קשת. כשהועלו פעם בשיחת רעים קווי ההנהגה של חוגים מסויימים, שבהם יחסי הכבוד וההערצה הבין-אישיים אינס אלא יחסי חנופה הדדיים, התבטא כלפי התופעה בביטויים חסידיים חריפים מאוד (וראה שבת לד, א: "יאמרו וכו' תלמידי חכמים לא כל שכן"). וכשנאלץ פעם לייצג את ישיבתו הק' בפני נציגי מוסד שרוח החנופה היתה שולטת בו, היה הדבר על אפו ועל חמתו ממש.

מאידך, נודע במעשי החסד הרבים שלו שנעשו מתוך הצנע לכת. זכורני שכאשר אאמו"ר

ע"ה כתב את ה'תנאים' לאחינו הגה"ח ר' משה צבי ע"ה, שנשתדך עם בתו של הגה"ח המשפיע הדגול רח"ש ברוק ע"ה, ולרש אין כל בבית. אבא היה אז מהטובים שבחובשי ספסלי בית-המדרש בישיבת "חיי עולם". הוא פנה להנהלת הישיבה וביקש סיוע ממשי. בקשתו נענתה, אך הוא לא ידע מי השתדל למענו. רק לאחר זמן רב נודע לו הדבר בהשגחה פרטית, ומאז נוצרו קשרי ידידות הדוקים בין אבא ובין ראש הישיבה.

תבונה ופיקחות חסידית

כל האמור עד כאן הוא אודות הצד החסידי שבעולמו האישי, הפנימי, של הגרמא"ל שפירא. ואולם, גם בצד הציבורי של חייו, נודע ראש הישיבה באישיותו החסידית, שהיה לה עומק מיוחד וחריפות אופיינית. חוסנו האישי וכוח השפעתו הרחב היו מן המפורסמות. פעם נתבקש על-ידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, להיכנס לעובי הקורה ולפתור בעיה מורכבת שהיתה קשורה בעצם קיומה של ישיבת "תורת אמת" ובשמירה על צביונה החסידי, הקשר שלה עם נשיאינו הק' וההתנהגות ברוחם.

בפנייתו כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אודות ראש הישיבה (התוכן) : "נמצא ביניכם אדם תקיף שכאשר הוא ייכנס בסוד העניינים, יהיה מסוגל לפתור את הבעיה ולהנחות את הדברים על מי מנוחות. מדוע אין קולו נשמע". כחסיד ממושמע, נכנס ראש הישיבה בסוד העניינים מתוך התלהבות והתמסרות, ובזכות תבונתו ומתינותו, הכריע את הדברים לכף זכות במהירות, לשמחתו ולנחת-רוחו הרבה של נשיא דורנו.

והנה "שיחת חולין של תלמיד חכם" שהחליף ראש הישיבה עם הרה"ק בעל ה"בית ישראל" מגור. היה זה באחד מביקורי החג שנהגו גדולי חב"ד שבירושלים עיה"ק לכבד בהם את ה"בית ישראל". במהלך השיחה אמר לו ראש הישיבה בדרך צחות: בפולין היו אומרים ש"חב"ד זיינען האלבע ליטוואקעס"... ("חצי ליטאים"). השיב ה"בית ישראל": "למה! הרי הם חסידים שלמים בתוספת חצי". הגיב על כך ראש הישיבה : "הרי המשמעות תישאר זהה, שכן אמרו חז"ל - כל יתר כנטול דמי..."

ראש הישיבה היה אומר שחסידי חב"ד הם תלמידי-החכמים שבעולם החסידות הכללית, שהרי אצלם החסידות קשורה במקצוע לימודי עמוק ורחב. כשהתייחס פעם לדברי ביקורת שאמר הרה"ק מקאליסק נ"ע על שיטת חב"ד - שמייסדה, כ"ק אדמו"ר הזקן, הוציא חמה מנרתקה - אמר ראש הישיבה שדווקא מתוך טענה זו עולה גדולתו הנפלאה של רבנו הזקן. וכך אמר: "שמעו היטב את עדותו הגדולה והגדרתו הקולעת להפליא של רבי אברהם מקאליסק נ"ע. הרי העולה מדבריו הוא שרבנו הזקן הצליח בתורתו להוציא חמה מנרתקה..."

ידידות עמוקה ששולבה בהערצה וחרדת- קודש שררה בינו ובין הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע. הקשר ביניהס התהדק עוד יותר בזכות שכנותם, שהרי שניהם התגוררו בשכונת בית-ישראל, וגם בזכות היותו של ראש הישיבה חבר פעיל בהנהלת "הוועד למען טהרת המשפחה", שנוסד ביוזמתו הק' של הרבי מזוועהיל זי"ע.

ופעם סיפר ראש הישיבה על מאורע מאלף שיכול ללמד משהו על ענוותנותו הגדולה של

הרבי מזוועהיל לצד הערצתו לתורת חסידות חב"ד. באותם ימים שכנה ישיבת "תורת אמת" בבית-המדרש חב"ד בשכונת מאה שערים. מסתבר שהסיפור אירע בתקופה שהרבי מוועהיל זי"ע הסתיר את גדלותו, שכן כאשר הוא נכנס לבית-המדרש וביקש מהגה"ח רבי יעקב הענקין זצ"ל שילמד איתו בספר התניא, ענה לו ר' יעקב (שלא הכיר אותו) : "אבל כדי ללמוד 'תניא' נדרשת טהרה". [במאמר מוסגר: באותם ימים הקפידו על כך, אבל בדורנו הורה לנו רבינו נשיאנו להפיץ את מעיינות החסידות חוצה, מבלי לבדוק בציציותיהם של המושפעים ורבים הם הניצוצות שנתקרבו בדרך זו לתורה ולמצוות, ללימוד הדא"ח ולדרכי החסידות]. מאוחר יותר, כשסיפר זאת הרבי מזוועהיל זי"ע לראש הישיבה, שאל בענווה: "מניין לו לדעת שאינני שייך לטהרה..."

למעשה, ידוע שבבית-מדרשו של הרבי מזוועהיל התקיים בקביעות שיעור בספר תניא קדישא לאחר התפילה...

עם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

זכה ראש הישיבה זצ"ל ששמו וספרו עלו על שולחן המלך נשיא דורנו. היה זה כנראה באחת מסעודות החג, כאשר חשובי הרבנים העלו נושא תורני מסויים והרבי הסב הרבי את פניו הק' ואמר להם : "בספרו של הרב שפירא, ראש ישיבת 'תורת אמת', מדובר על כך". מובן שכאשר הגיעה ידיעה זו לאוזניו של ראש הישיבה, היא הסבה לו עונג רב ושמחה גדולה.

בהזדמנות אחרת, כשדיבר אודות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, בשנים הראשונות לנשיאותו, התבטא כך : "עלינו לדעת שיש לנו עניין עם מורם מעם, שכל משאת נפשו הק' והטהורה היא להביא לידי התיקון השלם, ביאת המשיח בפועל למטה מעשרה טפחים". כל ימיו היה מתעניין בדבריו הק' של רבנו נשיאנו בעניין ביאת המשיח, מתוך תקווה חזקה שהוא יזכה להיות בין מקבלי פני משיח.

ומאחר שבציפייה למשיח עסקינן, נסיים בסיפור הידוע על הגה"ק החוזה מלובלין זיע"א שהיה אומר שיש לו שעון מיוחד, שונה מכל השעונים: בכל השעונים שבעולם, כל תקתוק מודיע על אבדנו של רגע נוסף מהחיים, אבל בשעון זה, כל תקתוק מבשר שהתקרבנו עוד ברגע אל הגאולה השלמה. ואם כך היו פני הדברים כבר אז, על-אחת-כמה-וכמה לאחר שהתחיל נשיא דורנו להרעיש עולמות על חובת הציפייה לגאולה ולהודיע על הגאולה הקרובה.

ומאחר שכל הייעודים שנאמרו על הגאולה יתקיימו, גם אם לפעמים הם נראים לעיני בשר כסותרים זה את זה, הנה אפשר לומר שלאחר כל הסערה הגדולה בנושא משיח וגאולה, שחולל נשיאנו הק', באמצעות שלוחיו בכל קצווי תבל, הרי עתה היא שעת הכושר לקיום הייעוד שחזה הנביא מלאכי : "ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים" (מלאכי ג, א). הבה נתכונן ונהיה ראויים לרגע פתאומי ומאושר זה, שיביא את הגאולה לעולם, והיתה לה' המלוכה, כדבר ה' לעבדו אשר הנה הנה משיח בא, אכי"ר.

כשהרבי "הסביר" איך אירע ה'מופת'...

להלן סיפור שהגרמא"ל שפירא נהג לספרו בהתוועדות י"ג תשרי, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, כפי ששמע זאת מפי הגה"ח ר' יצחק-יואל רפאלוביץ', רבה של קרעמנצ'וג.

פעם, בתחילת תקופת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, התקיימה אסיפת רבנים ועסקנים מכל המחוז בעניין מצווה גדולה וחשובה כפדיון שבויים, בנוכחותו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש. באסיפה הוחלט שכל אחד מהמשתתפים יתחייב לגייס סכום חשוב למטרה זו. גם כ"ק אדמו"ר מהר"ש קיבל על עצמו להמציא סכום מסויים שיאסוף בקרב חסידיו. לאחר שהסכום נאסף על-ידו, קרא לרב רפאלוביץ' ומינה אותו שלוחו להעברת הכסף ליעדו. כשהרבי מסר לידיו את הסכום, שהיה סכום כסף גדול יחסית, תמה בליבו רבה של קרמנצ'וג: "כיצד הצליח הרבי לגייס סכום כה גדול בפרק זמן כה קצר?!", אך הוא לא ההין לשאול את הרבי על כך.

ואולם, הרבי קרא את מחשבותיו ואמר לו : "אני מרגיש שאתה מתפלא על הסכום הגדול שהצלחתי לגייס כה מהר. ובכן, יש לי שני 'בער'ס' (שני חסידים ששמם "בער"). האחד – עשיר גדול שהוא גם קמצן גדול, והשני – עשיר לא גדול וגם קמצן לא גדול. את "בער הקטן" הזמנתי לביתי, ובעודנו עומדים בפרוזדור הבית הצעתי לפניו את הסכום שלדעתי עליו לתת בתור השתתפות במצווה רבתי זו. הוא ניסה להתווכח אתי ולהתחמק מהעניין ואף טען שגם בחיי אבי (אדמו"ר הצמח צדק) מעולם לא נתבקש לתת, ולא נתן, סכום גבוה שכזה.

"עודו מנסה להתווכח עמי ואנו משוחחים ונכנסים לחדר ה"יחידות". כשהיינו שם, אמרתי לו כך: "אויב בשעת מ'לייגט אריין דעם דערבל אין די אויגן איז אזוי ווי דו זאגסט, דאן ביסטו געזעכט, אבער אויב יענסטמאל איז

ווי איך זאג, דענסטמאל בין איך געדענקט..." (אם בשעה שמכניסים לאדם את החרס בעיניו (לאחר הפטירה ל"ע, כנהוג) הוא כדבריך, אזי אתה צודק, אבל אם בשעה זו הנכון הוא כדברי, אזי אני צודק...).

וכ"ק אדמו"ר מהר"ש המשיך לספר בבדיחות-הדעת דקדושה: "פארשטייסט דאך אז ער האט געמיינט אז אט אט גייט ער.." (הרי אתה מבין מעצמך שהוא סבר שהנה, הנה, הוא הולך...), והוא מיהר להוציא מכיסו את הסכום ולמסור לי".

"ובקשר ל"בער הגדול", המשיך כ"ק אדמו"ר מהר"ש לספר, "לא הזמנתיו אלי אלא הסתפקתי בשליח ששלחתי אליו. הוא סירב למסור לשליח את הכסף, והסתייע בטענות מטענות שונות. כעבור מספר ימים הוא נסע ברכבת, ומאחר שהוא קמצן, נסע בקרון שמחיר הנסיעה בו הוא הזול ביותר ושם יושבים כל אותם 'טיפוסים מפוקפקים', גנבים ודומיהם. והנה הוא פותח את ארנקו, ומגלה שחסר בו סכום כסף, סכום שהיה זהה בדיוק לסכום שדרשתי ממנו. בוודאי אתה כבר מבין", סיים אדמו"ר מוהר"ש, "שכעת הוא כבר מיהר להמציא לי את הסכום המבוקש..."

אף שהסיפור של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נשמע טבעי לחלוטין, עדיין לא נתיישב העניין בליבו של הרב רפאלוביץ'. הוא חשב בלבו שמן הסתם אין זה ההסבר האמיתי למה שאירע, אלא שהרבי, בענוותנותו, עשה את ה"סך הכל" של ה'מופת' העצום שהתרחש. כ"ק אדמו"ר מהר"ש קרא שוב את מחשבותיו. פניו הק' הרצינו והוא פנה אל הרב רפאלוביץ' ואמר לו: "העניין הוא כך. מאחר שקיבלתי על עצמי לגייס את סכום הכסף הנקוב למען המטרה הקדושה, ולאחר שהטלתי עליו לתת את חלקו בסכום הנדרש, הרי זה בבחינת "הפקר בית- דין - הפקר". במילים אחרות, ברגע שבו הוא החליט שהוא מסרב למלא את דרישתי, חדל הכסף להיות שלו ולכן אירע שסכום כזה בדיוק נלקח ממנו"...

"מעוניינים לדעת את התשובה? - לכו ללמוד חסידות!"

מאמר-הערכה על דמותו הנפלאה של המשפיע הדגול, הגאון החסיד רבי נחום-שמריהו ששונקין ע"ה, רבם ומשפיעם של חסידי חב"ד בירושלים ת"ו ■ נדפס בשבועון "כפר חב"ד" גל' 680 במלאות עשרים שנה להסתלקותו (י"ט במנחם-אב תשל"ה-תשנ"ה)

בין אצילי חב"ד שפעלו בירושלים עיר הקודש שמור מקום מכובד ביותר להגאון החסיד רבי נחום-שמריהו ע"ה ששונקין. המכונה בפי אנ"ש "שמער'ל באטומער", על שם באטום - עיר רבנותו ברוסיה.

במאמרנו זה נתרכז בעיקר סביב שנות פעילותו הפורייה כרבם ומשפיעם של חסידי חב"ד בירושלים ת"ו, באחת התקופות הכי נפלאות שידעה תנועת חב"ד בירושלים עיר הקודש. היתה זו תקופה של התפשטות ותנופה אדירה, ברמה ובגאון, תחת הנהגתו של כ"ק אדמו"ר זי"ע.

רבה של באטום הגיע לארצנו הק' עוד בחייו בעלמא הדין של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, לאחר שיצא מעמק הבכא הרוסי. הוא היה אחד האילנות המפוארים ששתל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ברחבי העולם, אילן שגדל בכרם משובח - בית-היוצר הגדול של שבט התמימים, היא ישיבת תומכי-תמימים בליובאוויטש.

כידוע, "תומכי תמימים" תרגמה בצורה ייחודית ביותר את כוונתו האמיתית של רבינו הזקן, מייסד חסידות חב"ד, ושימשה בית-מדרש ללימוד מסודר ומעמיק במשנת חב"ד שכולה השכלה אלקית. בבד בבד, היוותה בעיקר פינה ישיבתית יקרה לעיצוב דמותו של עובד ה' האמיתי בקרב צעירי הצאן, ברוח חסידות חב"ד ובאווירת קודש ייחודית, מרוממת ונאצלת של אהבה ואחווה חסידית שנשבה בקרב משפחת התמימים.

לאחר שנפשם חוסנה על ידי החינוך הפנימי, חדור רוח מסירות-הנפש העקשנית והבלתי-מתפשרת, יכלו לעמוד כצור איתן נוכח נסיונות מרים וקשים שנתקלו בהם לאחר שעלה ברוסיה שלטון שהכריז מלחמה על ה' ועל תורתו. זאת, בהדרכתו החשאית של גדול מקדשי השם בדורותינו אלה, כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, כשרבני ומשפיעי החסידים, וזקני התמימים בראשם, משמשים דוגמה למופת עבור צעירי הצאן ומחזקים אותם ברוח מסירות-הנפש.

מובן שהעובדה שעברו בהצלחה את נסיון כור ההיתוך הסובייטי תרמה לעוצמה הרוחנית שאצרו בקרבם, אך בעיקר הופתע לטובה העולם היהודי שפגש אחרי סיום מלחמת העולם השנייה מאות משפחות חסידים יוצאי רוסיה, על רבניהם ומשפיעיהם, כשהם מעוטרים בזקן ופאות, סמלם של מחבבי המצוות בהידור חסידי. התופעה היוותה חידוש של ממש עבור העולם היהודי הרחב ועוררה התפעלות והערכה עצומה בקרב כל חוגי היהדות.

לכאורה יש לומר אשר מפלאות תמים דעים היא העובדה שההשגחה העליונה שמרה במשך עשרות שנים על ה"יין המשומר" של חסידות ליובאוויטש, על אותם יהודים זקופי-קומה, והועידה אותם למלא אחרי המלחמה תפקיד חשוב של חיזוק ועידוד הלבבות השבורים של פליטי השואה.

כאמור, אנשי המעלה שבהם נתפזרו ברחבי העולם והציתו שלהבת י-ה בנשמותיהם של רבים מישראל, ביניקתם מפך השמן הטהור של החסידות. ירושלים עיר הקודש זכתה לאחד מהאילנות המשובחים ביותר, הלוא הוא הגה"ח רבי נחום-שמריהו ששונקין ע"ה.

עלייתו לארץ הקודש ובואו לירושלים היוו ציון-דרך חשוב בהתפתחות רוח חסידות חב"ד כאן על כל היבטיה - דבקות בלימוד החסידות, הפחת רוח חיים בעבודה שבלב זו תפילה, והבריח התיכון - התקשרות באילנא דחיי.

נ פתח בהתוועדויותיו המפורסמות שהיתה להן צורה חסידית מקורית. למרות שלא נשא שום תפקיד רשמי בישיבת "תורת אמת" ועיקר התעסקותו כרב וכמשפיע היתה עם ה'בעלי-בתים' החסידיים, דבקו בו תלמידי הישיבה (ובתוכם כותב הטורים) בהערצה מיוחדת והשתתפו בהתוועדויותיו כשהם שותים בצמא את דבריו.

היו אלה התוועדויות מלאות תוכן חסידי. בעיקר השתדל לגלות את המאור שבתורה, להחדיר בנו את אהבת לימוד החסידות, ואת החובה והחיבה לעבודת ה' ברוח החסידות, כיד ה' הטובה עליו. דבריו שתמיד יצאו מן הלב, היו בבחינת "ניכרים דברי אמת".

ידוע הפירוש על ארבעת הבנים שבהגדה שנאמר עליהם "מה הוא אומר", שכל אחד מהם - מה שהוא זאת הוא אומר. ועל דרך זה ניתן אולי לומר על ר' שמריהו ע"ה: "חסיד מהו אומר" - בכל אמירה שלו ביטא את המהות החסידית שבו שחדרה בכל אבריו וגידיו.

לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ היה מהראשונים שדבקו בכל לב ונפש בכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ועל יסוד היכרות אישית העיד על גדלותו של חתן המלך, וכי הוא ראוי להמשיך את השושלת (ראה ספר הצאצאים ע' 379). ואכן, הוא התקשר אל הנשיא החדש בכל לבו ונפשו ואף השפיע על כל המקשיבים לקולו לעשות כמוהו.

למעשה, דבריו היו חשובים ומקובלים עלינו יותר מהתבטאויות אחרות של גדולי תורה חשובים בדורנו שדיברו בשבחו של הרבי, משום שהכל ידעו שהרב ששונקין לא יעלה על שפתיו דברים שהם בל עמו. ועוד, שהרי זכה לצקת מים על ידי ארזי הלבנון, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ובנו כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, והיתה לו השגה כלשהי בתכונות הנדרשות ממי שעליו להמשיך את שושלת חסידות חב"ד.

הרב ששונקין ע"ה ספג וקלט בנשמתו את החיות הרוחנית שהשפיעו אבות התמימים, נשיאי ישראל בשלושת הדורות האחרונים. כל-כולו היה חסידות ועבודת ה', מסירות-נפש על קיום המצוות, על הפצת תורה וחסידות ועל קירוב בני ובנות ישראל לאביהם שבשמים.

הוא ליווה את פעילות צעירי-אגודת-חב"ד מיום היווסדה על ידי נשיא דורנו, ופעל במרץ כאחד הצעירים, בסגנון פתגם רבותינו הק' שאין מודדים את הגיל לפי הכתוב ב"פספורט" (תעודת-הזהות), אלא לפי המרץ בפעילות.

כאמור, הוא "חי" עם צבא הצעירים את הרוח החדשה והרעננה שנשבה בקרבם עם ייסוד אירגון "צעירי-אגודת-חב"ד", המוסד והכלי של רבינו הקדוש נשיא דורנו. על פי כוונתו הק' במכתבו מאז היתה מטרת ייסוד הארגון בשתיים: "חיזוק הפנים" - דרכי ואורחות החסידים בתורה, בתפילה ובהתוועדויות, ו"חיזוק החוץ" - הרבצת תורה, הפצת המעיינות חוצה וקירוב לבבות ישראל לאביהם שבשמים. הרב ששונקין ע"ה פעל בשני התחומים בחמימות מיוחדת ובפשטות נפלאה, כחייל אמיתי ונאמן המסור ל רבינו הק'.

בית-המדרש חב"ד בשכונת בית-ישראל, שנוסד ביוזמת אבי-מורי ע"ה בתקופת ראשית הנשיאות של כ"ק אדמו"ר זי"ע, זכה לארח פעמים רבות את ר' שמריהו ע"ה במסגרת פעולות צעירי-אגודת-חב"ד - כמו הכינוסים לבני הנוער ואירועי ה"ישיבת-ערב" שהתקיימו במקום זה - וכל הופעה שלו היתה בבחינת "כולו אומר כבוד" לתנועת החסידות. הוא היה מתבל את דבריו בסיפורים על מסירות-הנפש של רבותינו הק' ועל החינוך החסידי הטהור של תלמידיהם התמימים ברוח "הנחת עצמו". כך הצית בנשמות בני הנוער את שלהבת אש הקודש של החסידות ותרם להרחבת המעגל של חיילי נשיא דורנו מיום ליום.

ברצוני להעלות בזה כמה נקודות שנחקקו בזכרוני. בהתוועדויותיו הראשונות בארץ-הקודש נוהג היה לומר - אף שבכלל לא היה מדבר על עצמו - שהוא זכה להתגלות בחינת יחידה שבנפש... זאת, לאור המבואר ב"קונטרס העבודה" ובתניא פרק ח"י שכשאדם מגיע למצב של מסירות-נפש על האמונה או על קיום התורה והמצוות, מאירה בקרבו בחינת יחידה שבנפש. ואכן, הרב ששונקין ע"ה עבר בחייו הרבה מאורעות של מסירות-נפש למען הפצת היהדות.

אני נזכר בנקודה אחת ששימשה לו ציר ומפתח לשיחה מאלפת באחת ההתוועדויות: כשיוסף הצדיק נתבקש על ידי פרעה לפתור לו את חלומותיו, השיב (בראשית מא, טז): "אלוקים יענה את שלום פרעה". נראה, אמר הרב ששונקין, שכוונת יוסף היתה לומר שפתרון חלומותיו של

פרעה אינו שייך לתחום השכל האנושי אלא לתחום השכל האלוקי, וידוע שהיכן שמסתיים כוח השכל האנושי שם מתחיל השכל האלקי. ולכן לא היה ביד חכמי מצרים הפתרון המתאים לחלומות פרעה.

מכאן עבר המשפיע ע"ה לבאר באריכות את היוקר הנפלא שבחסידות חב"ד, ולהפלאת כוחו הגדול של רבינו הזקן מייסד חסידות חב"ד. רבינו, ביאר, הוריד את השכל האלקי שבפנימיות התורה, שמצד עצמו הוא נשגב מהשכל האנושי, ופתח שערי חכמה בינה ודעת להלבישם בשכל האנושי. מעתה, האדם יכול לעסוק בזה ולקיים את מצוות ידיעת השם, ואף להגיע לידי אהבת ה' ויראתו, ובדרך זו - לברר ולהעלות לקדושה את השכל והמידות של הנפש הבהמית.

כדרכו בקודש היה מאריך ומרחיב את הדיבור בנושאים שבכוחם להגביר את הצימאון והתשוקה בקרב השומעים ללימוד חסידות חב"ד, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'", והיה מדגיש את ה'ונפלינו' שבתורת חב"ד.

גם סיפוריו המיוחדים נועדו לקרב יהודים ללימוד החסידות והיה משתדל להטעימם מטעמה הערב. גם לאלה שזכו להסתופף בקרן אורה של החסידות, ובפרט לאלה שנולדו על ברכי החסידות ולא טעמו את טעם המעבר לעולם שכולו אורה, דאג שלא יחיו עם החסידות כדבר שבשגרה, בבחינת "אין בעל הנס מכיר בניסו".

כדי לעורר בכולם את החיות, הצימאון והתשוקה ואת התענוג המיוחד שנובע מחידושי החסידות בכל עניין, היה מספר את הסיפור הבא:

בתקופת שבתו בשבת תחכמוני בליובאוויטש היה רבי שמריהו ע"ה מתחמם לאורו של פאר החסידים הגה"ח רבי דוד-צבי חן גאב"ד טשערניגוב. פעם אמר לו הרד"ץ נ"ע שהוא אינו מחשיב את ישיבת תומכי-תמימים! הדבר התמיה מאוד את ר' שמריהו שכל הקשר שלו לחסידות היה באמצעות ישיבת תומכי-תמימים. ובכלל, אם הרבי ייסד את הישיבה, איך הייתכן שאחד החסידים יתייחס אליה בשלילה כביכול?!

כשהבחין הרד"ץ נ"ע בתמיהתו, הבהיר את דבריו לאור סיפורו האישי, וכך סיפר: "עד גיל הבר-מצווה לא הראה לי אבי (החסיד ר' פרץ חן ע"ה) שום מאמר חסידות. הוא למד עמי רק חמישה חומשי תורה עם הפירושים המקובלים. ואז, בהגיעי לגיל מצוות, כשפתח לפני בפעם ראשונה כתב-יד של דא"ח המבאר שעניינו של 'לבן' בשורשו הוא בחינת לובן העליון, פתח לי שער חדש בהבנת פסוקי התורה. מאז אורו עיני בהבנת ענייני התורה באור בהיר וחדש, והדבר עשה עלי רושם כביר וחדר בעומק נשמתי עד שהפכתי לאיש אחר לגמרי.

"לא-כן אתם", המשיך הרד"ץ בדבריו, "שתכף עם תחילת לימוד פרשיות התורה אתם לומדים אותן לאורם של ביאורי החסידות, ומשום כך חסרה לכם אותה התפעלות הנובעת מהרגשת יתרון האור הצפון בסגנון הפרשנות החסידית, ואינכם מסוגלים לייקר כל-כך את גודל חשיבותה האמיתי"...

ומעניין לעניין, הנה עוד מרגלית יקרה שהיתה מרגלא בפומיה של ר' שמריהו ע"ה, כפי ששמעה מפי הרד"ץ נ"ע: מבואר בחסידות לגבי תיבת "שמע" שבפסוק "שמע ישראל" שהיא

נחלקת לשניים - "שמ", אותיות רגילות, ואות ע"ן רבתי. "שם" בגימטריא רפ"ח ב"ן, כלומר: רפ"ח הניצוצות נפלו כדי שישראל בעבודתם למטה יעלו אותם (שם ב"ן) לבחינת "עין רבתי", שהן שבע המידות העליונות כפי שכל אחת כלולה מעשר.

ולכאורה, נשאלת השאלה, מה חסר בפירוש הפשוט של "שמע ישראל", ומה המשמעות והתועלת בעבודת ה' של הביאור הנזכר? ואמר על כך הרד"ץ נ"ע: יש לומר שאין המדובר כאן רק ברפ"ח הניצוצות הכלליים שנפלו בשבירת הכלים, כידוע, אלא גם בניצוצות הקדושה של האדם שנתפזרו בין הקליפות.

הכיצד?

ידוע המבואר בספרי הקבלה בעניין הנשמות שפגמו בעניינים מסויימים, שעליהן לחזור ולהתגלגל בעולם הזה כדי לתקן את הפגמים. אמנם, בספרי המקובלים האחרונים נאמר שעניין הגלגול שייך גם בחיי האדם. כלומר: כשאדם נכשל במעשים בלתי-רצויים מתגלגלים כוחות הנפש שהשקיע במעשים אלה בחיות ובהמות, ובכל סוג עבירה מתגלגל הכוח בחיה או בבהמה אחרת, בהתאם לצורת ואופי הפגם.

ובכן, בשעה שעל האדם לומר לעצמו "שמע ישראל" - שפירושו הפשוט באידיש הוא "איד, הער!" (יהודי, שמע!) - הרי במצב שתואר למעלה אין אל מי לדבר, שהרי כוחות נפשו מפוזרים בגלגולים שונים בבעלי-חיים, רחמנא ליצלן... ולכן, תחילה עליו לקבץ את כל הכוחות המפוזרים בתוך הקליפות (שזהו עניין 'שמ' בגימטריא רפ"ח ב"ן) ולהכלילם בקדושת נשמתו, בשבע המידות שלו שהן בדוגמת המידות העליונות (שזהו הע"ן רבתי).

ובעבודה זו מתקיים גם הפירוש של "שמע" מלשון "וישמע שאול את העם" - שפירושו איסוף, ורק לאחר איסוף כוחות נפש הפזורים אפשר לומר "שמע ישראל" כפשוטו.

ולא בכדי מסר לנו ר' שמריהו ע"ה אימרה חסידית זו. נראה שידע מה גודל התועלת הרוחנית שבה: כולה ספוגה הרגש של עבודה פנימית הנוקבת עד השיתין, שכשמשמיעים אותה לפני תלמידי התמימים, הצמאים להדרכה בעבודת ה', גדול כוחה להשפיע עליהם, להיחקק בנפשות ה"מקבלים" הצעירים ולפתוח לפניהם את שערי העבודה הפנימית בדרך חסידות חב"ד.

בין התכונות הנאצלות של מורי ורבי המשפיע הדגול ר' שמריהו ע"ה, בלטה במיוחד יכולתו להעביר דברי חסידות עמוקים בלשון פשוטה. הוא ידע תמיד - לאו דווקא בעת חזרת מאמר חסידות, אלא גם ב"סתם" התוועדות על כוס "לחיים" - כיצד לפשט את הדברים ולעשותם ערבים לשמיעה, כך שיתקבלו יפה גם בשכלו ובלבו של מי שלא למד חסידות.

לדוגמה, זכורני שפעם, בהתוועדות ליל שביעי של פסח, הסביר לקהל שומעיו בפשטות נפלאה את רוב הרעיונות העמוקים שבספר "שער האמונה", בעניין בחינות "קטנות וגדלות אבא". עדיין נשאר אצלי טעמו הערב של הריקוד החסידי הפנימי, שהתפרץ ספונטנית לאחר ההתוועדות ושולב בניגון שמחה חסידי מרומם שכולו אומר התעלות...

בנוסף לכך, היתה לו למשפיע ע"ה גישה מקורית ומיוחדת לקירוב יהודים לתורת החסידות ודרכיה בדרכי נועם, ועל כך - כמה זכרונות אישיים:

היה זה בל"ג בעומר תשי"ז (שחל במוצאי שבת-קודש). כשתלמידי ישיבת תורת-אמת נסעו למירון, כמנהג הימים ההם, התפצלו לקבוצות קטנות שכל אחת מהן עשתה את השבת שלפני ל"ג בעומר באחד היישובים באזור, ועסקה שם בהפצת המעיינות. אני וכמה מחברי שבתנו בראש-פינה.

בשעת לילה מאוחרת של מוצאי-שבת הגענו למירון, שם פגשנו את הרב ששונקין ששמח מאוד לקראתנו ולאחר שהתעניין איך עברה עלינו השבת, סיפר לנו איך עברה עליו השבת במירון: 'מאחר שלדאבוני לא מצאתי כאן אף אחד מאנ"ש, הצטרפתי לקבוצת מתפללים מחוג חסידי מסויים. כשראו אותי מצטרף אליהם, ומאחר שידעו שעיסוקי העיקרי הוא בהפצת חסידות חב"ד, קיבלו את פני בתנועה של קרירות והסתייגות.

'משעמדתי על המצב המביך אליו נקלעתי, החלטתי להרגיע אותם. אמרתי להם שהיום לא באתי "להשפיע" כי אם "לקבל", ואף הוספתי להסביר להם את הענין: סוף-סוף ישנה שייכות בין כל תלמידי המגיד ממעזריטש נ"ע, והרי כך מבואר בתורת החסידות הפסוק "וקרא זה אל זה ואמר": אף שכל מחנה של מלאכים שונה מזולתו, קיימת התאמה והתכללות ביניהם, וכל אחד "קורא" וממשיך לעצמו גם את הבחינה והמעלה של זולתו.

'ואכן, לשמע הדברים הללו חזרו פניהם לטובה, והם הזמינו אותי בכבוד רב להצטרף אליהם לסעודת שבת. במהלך הסעודה, כשניגנו את הפזמון "מעין עולם הבא" שבזמירות לשבת-קודש, הסברתי להם שכשם שמנגנים כעת בעולם-הזה את הניגון "מעין עולם הבא", כך מנגנים אותו בעולמות העליונים, אך בשינוי קל - שם אומרים "מעין עולם הזה"...

'מובן שהם תמהו לשמע דבריי ותבעו הסבר, ואז הסברתי שדבריי מבוססים על המבואר בחסידות על המילים "מלך משובח ומפואר": "משובח" קאי על עבודת המלאכים שהיא עבודה טובה ומשובחת, כמאמר "כלום יצר-הרע יש ביניכם", ואילו "מפואר" קאי על עבודת נשמות ישראל שנתלבשו בעולם-הזה בגוף גשמי, כשאכן "יש יצר-הרע ביניכם" ונפש הבהמית מפריעה לאדם בכל מיני ניסיונות. וכאשר למרות הכל מתגברים על הנסיונות ועובדים את הקב"ה, הרי זו עבודה מפוארת אף שאינה כל-כך משובחת ונקייה. נמצא, שבעולם הזה מתקנאים בעבודת המלאכים המשובחת ולכן אנו מנגנים "מעין עולם הבא", ואילו בעולם-הבא מתקנאים בעבודתנו המפוארת כאן למטה ומנגנים "מעין עולם הזה"...

'וכך', אמר הרב ששונקין, 'תוך שאני מתייחס אליהם בקירוב וחיבה ומדגיש את מעלתם באופן שנתקבל על ליבם, הצלחתי להטעימם מצוף הדבש של דברי-אלוקים-חיים שבתורת החסידות'.

כשסיים הרב ששונקין את סיפורו, אמר לנו: "סיפרתי לכם כל זאת כדי שתדעו מהי הדרך הנכונה לקרב יהודים לחסידות", ואז פנה אלי ואמר: "דע לך שבכך לא הסתיים העניין. אמנם בתחילה אמרתי להם שהפעם באתי כדי לקבל, אבל למעשה, ישבתי והתוועדתי איתם כל הלילה כשהם סובבים אותי ושותים בצמא את דברי החסידות"...

בהמשך לכך סיפר לי הרב ששונקין שבהיותו ברוסיה נזדמן לו לשבת במחיצתם של יהודים מחוגים שונים, מאסכולות-מחשבה שונות, וכשאחד הנוכחים ציטט פסוק מסויים, ביאר כל אחד מהם בתורו את הפסוק על פי סגנון המחשבה שספג בבית-המדרש בו גדל ונתחנך.

"הקשבתי לדברי כולם בסבלנות ובכבוד הראוי", סיפר לי הרב ששונקין, בהדגישו שכך ראוי לנהוג תמיד כדי להשרות בין הנוכחים אווירה טובה ונינוחה, "ולאחר שכל הנוכחים סיימו לומר את שלהם, ביארתי להם את הפסוק על פי תורת חב"ד. מובן שלאחר שהקשבתי לדבריהם בסבלנות, הקשיבו אף הם לדבריי. בדיעבד התברר שדווקא על רקע הביאורים האחרים, היה ניכר 'יתרון האור' של הביאור החסידי, וכל המסובים נותרו מתפעלים".

כבר אמרנו שבדרכים מקוריות ומיוחדות היה הרב ששונקין ע"ה מצליח לעורר ולהגביר את הצימאון לדבר ה' שבתורת החסידות. היה זה במסיבת שמחה משפחתית של אחד מאנ"ש שרבים מהמסובים בה היו שלא מאנ"ש. כשהתכבד לשאת דברים החל לחזור את מאמר החסידות הידוע על הפסוק "האומנם ישב אלוקים על הארץ וגו' הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי" (שנאמר בשנת תרמ"ג ע"י מאת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב).

כדרכו בקודש ביאר באריכות את השאלה: איך ייתכן שאור אין-סוף הבלי גבול יצטמצם במקום גשמי מוגבל - בין בדי הארון בקודש-הקודשים?! ובמתק לשונו הרחיב את הדיבור בניתוח השאלה לכל פרטיה ופרטי-פרטיה לאורך ולרוחב, עד שכל המסובים עמדו פעורי-פה והמתינו לשמוע מפיו את המענה לשאלה החמורה על פי תורת חסידות חב"ד. אלא שאז הפסיק המשפיע את אמירת המאמר ואמר למסובים: "אם אתם מעוניינים לדעת מה התשובה, לכו ללמוד חסידות"...

בכלל, בימים ההם היו השמחות במשפחות אנ"ש בעלות אופי חסידי פנימי. תנועת השמחה היתה שזורה ברצינות פנימית וריקודי השמחה היו אמיתיים ומרוממי נפש. כל אירוע של שמחה - נישואין, שבע-ברכות וכדומה - הפך בסיומו להתוועדות חסידים ספונטנית שמטבע הדברים נשאה אופי הקשור לתוכן השמחה. וכשהתוועדות מסוג זה התקיימה בניצוחו של רבי שמריהו ע"ה, היא היתה רווית תוכן חסידי רב.

ידוע הפירוש החסידי לתפילה "מהרה ה' אלקינו יישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים" הנאמרת בסיום הברכה האחרונה מה"שבע-ברכות", שזוהי תפילה ותקווה שבמהרה יישמע ה' אלוקינו - גילוי הקב"ה בעצמו - בערי יהודה ובחוצות ירושלים. כשהרב ששונקין ע"ה חזר על הפירוש הזה, זו לא היתה "סתם" אמרה חסידית ששמע אי-פעם - אצלו הכל היה אמיתי, מפנימיות הנפש. הוא שזכה לנשום את אווירת הקודש בארץ-ישראל, הצטער באמת על כך שעדיין לא זכינו ש"ה' אלוקינו יישמע בערי יהודה" וכל חייו השתוקק להגיע לכך.

יום הנישואין של כותב טורים אלה הוא א' דראש-חודש אלול, ועד היום לא פסקו געגועיו לימי שמחת הנישואין, שהתלוותה להם רוח חסידית נפלאה שקשה למצוא דוגמתה בימינו אלה. חודש אלול שמטבע הדברים היה משופע בשמחות נישואין, היה משופע ממילא גם בהתוועדויות.

בעצם, גם בלאו-הכי היה חודש אלול רווי תוכן חסידי. כצעירים חדורי מרץ נעורים ושמחת חיים היינו חשים יותר מכל אחד, בהרגשה פנימית, שבימים אלה ה"מלך בשדה" וניתנת לכל אחד הזדמנות נפלאה להתכונן כראוי להמלכת הקב"ה על העולם כולו בימים הנוראים.

המשפיעים בישיבה לימדו אותנו את מאמר רבותינו הק' על משמעותו הפנימית של היום הבהיר ח"י אלול, שבעלי-השמחה של יום זה – כ"ק מורנו הבעש"ט ורבינו הזקן - החדירו חיות בכל חודש אלול וגירשו את "העננים הכבדים" של המרה-שחורה שהיתה נפוצה עד אז בחודש אלול. השתדלנו לנצל כדבעי את סגולות העבודה המיוחדת של חודש אלול, מתוך רגש קירבת אלוקים המתגלה בימים אלה וניצול הארת י"ג מידות הרחמים המתנוצצות בחודש האחרון של השנה.

ועבור החתנים שלב חסידי להם היו אלה ימים של התמזגות נפלאה בין ימי שמחת הנישואין הפרטית, ימים של מחילת עוונות, ובין ימי הזוהר הכללי של חודש אלול. העיתוי, חודש אלול, הוסיף טעם ונופך רוחני לימים הראשונים של חיי המשפחה ומאידך, העבודה של חודש אלול הושפעה לטובה מהאווירה החסידית הרוחנית של שבעת ימי המשתה.

דמותו הרוחנית כובשת-הלבבות, דיבורו השקול והמתון, יחס הכבוד וההערכה לכל אדם ופיו מפיק המרגליות - הם שסללו עבורו את הדרך להיות ראש המדברים בכל מקום, גם שלא במחיצת אנ"ש. כרב דגול קבע את מקומו ב"שיכון הרבנים", שם התגוררו חשובי הרבנים פליטי רוסיה, ובימות החול ובלילי שבתות היה קובע מקומו לתפילה ביניהם.

מסיבות לרגל ימי המועדים והחגים, כשהסבו יחדיו גדולי הרבנים, נהגו בו כבוד מיוחד שנבע הן מהערכה אישית והן מתחושת דרך-ארץ פנימית כלפי איש של מסירות-נפש בפועל שהוא גם נציגו של הרבי מליובאוויטש. הוא היה משמיע לפניהם מנופת צוף תורת חסידות חב"ד ומייחד דברים לעניינא דיומא - על המשמעות הפנימית של המועדים והרגלים, ודבריו היו לשיחת-היום בקרב הרבנים ומקורביהם.

דומה שנשמתו של ר' שמריהו ע"ה נחצבה מעולם התענוג. מי שעיניים לו לראות היה קורא בפניו את העונג הנפשי העצום שנבע מגודל דבקותו במחשבת החסידות. בייחוד היה הדבר ניכר כשהתכונן לאמירת מאמר חסידות ברבים. היתה לי הזכות לחזות בנועם פניו, כשהיה צועד לעת המנחה של שבת-קודש מביתו שברוממה, דרך רחוב מאה שערים, לבית-המדרש חב"ד בשכונת מאה שערים, כשהוא שקוע בשרעפיו ומשנן במחשבתו את המאמר שהוא מתכונן לומר בעת "רעווא דרעווין". בעברו ליד ביתי נוהג הייתי לכנס את בני-ביתי ולהראות להם דמות חסידית זוהרת בקדושת השבת, אשר "חכמת אדם תאיר פניו" וחוט של חסד משוך עליו, בזכות התדבקותו בתורת החסידות של רבותינו הק'.

לפני הבר-מצווה של בני הרב יצחק-מאיר שי' ביקרתי בביתו. היה זה כבר בתקופה שהיה סגור בד' אמותיו ולא יצא מפתח ביתו, ורק מעטים זכו לעבור על סף ביתו. כשביקשתיו שיברך את נער הבר-מצווה, פנה ואיחל לו מעומקא דליבא: "דער עיקר איז אז דער דאוענען זאל זיין געלעבט און דער לערנען זאל זיין געלעבט" (העיקר שהתפילה תהיה בחיות והלימוד יהיה בחיות).

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, היה מפנה את תלמידי התמימים ואלה שהתחילו להתקרב לחסידות, להתייעץ עם ר' שמריהו ע"ה בענייני עבודה, יראת-שמים וכיוצא בזה, ואכן הוא היה נכנס לענייניהם האישיים בכובד-ראש ובתחושת אבהות ממש.

[דומה שבמצבנו הנוכחי צריכים משפיעי אנ"ש די בכל אתר ואתר לקחת על שכמם את האחריות לחינוכם הפנימי של אנ"ש - בהתאם לבקשת רבינו הזקן ב"הקדמת המלקט" מאת גדולי אנ"ש: "ואליהם בקשתי שלא לשום יד לפה להתנהג בענווה ושפלות של שקר וכו'" - חינוך לקבלת-עול ולהתמסרות לעבודת-הקודש, מתוך הבנה לליבו של הדור הצעיר וללבטיו בגשמיות וברוחניות].

כזה היה ר' שמריה ע"ה גם בערוב ימיו עד פרידתו מהעולם הזה. כזו היתה שירת חייו - "אמונה יראה ואהבה" שהתבטאה בחיות רבה בתורה ותפילה. תמיד חש אחריות רוחנית סביבתו, השתדל להעביר לדור הצעיר ממה שזכה לקלוט בשחר נעוריו כשהסתופף בצל רבותינו הק', וממה ששמע מזקני החסידים, ועשה רבות כדי לקשר את הצעירים עם נשיא דורנו.

יהי זכרו ברוך.

עמוד העבודה בפלטרין של מלך

החסיד המשפיע, מופת עובדי ה', ר' ניסן ב"ר יחזקאל הורביץ ע"ה ■ נדפס בשבועון "כפר חב"ד" גל' 186 במלאות ח"י שנה לפטירתו (כ"ה אדר תשכ"ז – תשמ"ה)

מסורת חסידית, מספרת, אשר הרה"ק רבי פינחס מקוריץ תלמידו של מורנו הבעש"ט, חפץ והשתוקק מאד לרכוש את רבינו הגדול, כ"ק אדמו"ר הזקן, בתור תלמיד. הוא נסה גם לדבר על לבו ולשכנעו בכיוון זה, כשהוא מציע לו מענקים רוחניים באם ייענה לו. בין ההצעות שהוצעו לו, הוא לימוד שיחת חיות ועופות, על כך השיבו רבינו הזקן: זאת איני צריך לדעת והוסיף: אצל הרבי, כלומר בבית מדרשו של הרב המגיד ממעזריטש, מלמדים "יחודא עילאה" ו"יחודא תתאה", היינו שתי דרגות של יחודים המרומזים בשני פסוקים ראשונים של קריאת שמע (לפי הזהר הקדוש) - זאת חייב יהודי לדעת.

מהיכל נשמות אלו, ש"יחודא עילאה" ו"יחודא תתאה" ממלאים ברציפות את חייהם הרוחניים בעבודת ה', נחצבה גם נשמתו של ר' ניסן ע"ה, בהיותו קשור ומושרש מעצם נפשו לכ"ק רבינו הזקן וממשיכי דרכו נ"ע, ובתורתם.

ר' ניסן, כך שמו בחייו, וכך זכרו גם אחר שהשלימה נשמתו הגדולה והטהורה, את תפקידת ושליחותה בעלמא דין עבור כל מכיריו ומעריציו. כל הוספה בזה, היא בבחינת כל המוסיף גורע, די ומספיק בהזכרת שמו לחוד בכדי לעורר רגשי קדש נאצלים ותחושה של התבטלות אמיתית כלפי מי שהזכיר בעדותו, בהיות נשמתו מלובשת בגוף גשמי בעולם הזה, בעקביות עקשנית תדירה ונדירה, את עבודת הקדש של בעלי השכל הנבדל שגם גופותיהם הם רוחניים (ראה רמב"ן ריש פרשת וירא. וביאור דבריו באריכות בלקו"ת ח"ד צח, א ובכ"מ) ובעולמות העליונים, אשר אליהם הפנה אדון הנביאים את השאלה כלום יצר הרע יש ביניכם?

וזו נהפכת באופן טבעי למעין ייסור עצמי בדרישה ובתביעה, לעריכת חשבון נוקב ואמתי, להיכן יוכל האדם מישראל להגיע כאשר ינצל עד תום את כוחות הנשמה האלקית, הפנימיים והמקיפים בהם חוננה ע"י מאצלה בוראה, יוצרה ועושה, כשמסתייע בלימוד מאמריהם הקדושים של רבותינו לדורותיהם – למלאות את השליחות בבירור והארת נפשו הבהמית וחלקו בעולם.

"נר תמיד"

"נר תמיד" של בית המדרש בו התפלל, שימש רבי ניסן נ"ע עשרות בשנים, עד שעות המאוחרות של היום, מידי יום ביומו, היה נראה כשהוא יושב מעוטר בטלית ותפילין וכל כולו שקוע בהתבוננות פנימית, ומפזם לו חרישית נגוני עבודה חב"דיים עמוקים, כאשר מעיניו זולגות מעיינות דמע של תשובה, געגועים נפשיים, או שמחה ותענוג דקדושה, המכבסים כל רבב גם הדק שבדק, ובהרטבתם את פניו מוסיפים הם אצילות לאצילות פניו. פינת התפלה שלו שהיתה מאויישת במרבית שעות היום, שמשה לרבים למקור התעלות נפשית, והתנערות מאבק ימות החול, גם בעצומם של החיים הסואנים האפורים והמולתם. רבים נהגו בקביעות להכנס אף לרגע לביהמד"ר בכדי להעיף מבט על היהודי הזוהר שעודנו יושב, ועומד לפני ה' אחוז דביקות במחו ולבו ושופך את נפשו בקטעיה הנפלאים של ברכת "יוצר אור" המתארים את עבודת המלאכים, כמו: "כולם אהובים כולם ברורים כולם גבורים כולם קדושים וכולם עושים באימה וביראה רצון קונם" ו"כולם מקבלים אליהם עול מלכות שמים" או "והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים". כשכל מלה ומלה היוצאים בפיו בנעימה קדושה, נשמעת כעולם מלא בפני עצמו כאשר כולו שקוע בתוך תיבות התפילה, במלי לחוש כלל על הנעשה מסביבו ברחפו במאמריהם הקדושים של רבותינו בדא"ח המבארים את תוכנה הפנימי של התפילה, עד כדי ספירת כל מלה ומלה.

בתפילתו של רבי ניסן נ"ע קיבל מאמר הזוהר "שעת צלותא שעת קרבא" את המשמעות האמיתית, וביאורי החסידות החב"דית אודות מגמתה של התפלה, להסביר ולבאר לנפש הבהמית את הטוב טעם שבאלקות, ולהאירה ע"י גלוי שרשה באופני הקדש, זכו לפירוש מעשי יום יומי בעבודתו הנפלאה.

חותני הגה"ח רבי יהודא זונדיל הגר זצ"ל, נדהם ממש, כשעפ"י ההשנחה העליונה נתגלה לו בפעם ראשונה מחזה נהדר בקדש זה, ולא פסק מלדבר על כך, בהתפעלות עצומה.

"קשה לי לפתוח את הגמרא..."

מספרים: היתה זו בתקופה שהישיבה קבעה את משכנה בבית המדרש חב"ד, כשהגיע ראש הישיבה הדגול הגאון רבי משה ליב שפירא לישיבה והקשיב לתפילתו של החסיד ר' ניסן, התלונן בפני התלמידים שקשה לו לפתוח את הגמרא, כל עוד עודנו תחת התרשמות תפילתו הזכה של רבי ניסן נ"ע, היינו שתפילתו פעלה עליו מן התבטלות ממש, עד אבוד ההערכה העצמית לגמרי, בחינת מה אני ומה חיי, מבלי לאפשר לו את המנוחה הנפשית הזקוקה לעיונה של תורה ולירידה לנבכי סברותיה.

לא רק לבית מדרשו בו קבע מקום תפילתו שימש נר-התמיד, אלא לכל סביבתו ולכל עיר הקדש, עמה התמזגה נשמתו הגדולה, משעה שהתיישב בה עם עזבו את חברון עיר האבות ת"ו.

עשרות בשנים היתה דמותו הרוחנית מזוהה כסמל חי של עבודת ה' עפ"י דרך חסידות חב"ד מיסור רבינו הגדול, כשהוא זוכה להערצה בלתי-מסויימת בקרב כל האוכלוסיה הרב גוונית והרב תוכנית של "ירושלים דירושלים", על חכמיה, רבניה ויקירה, עובדי ה' מכל החוגים בדרכיהם השונות, שראו בו גלום דמותו של עובד אמיתי באספקלריה המאירה של תורתו של רבינו הגדול בפניה העמוקים, אשר גילתה את סוד-הגשר שבין המח הקר והלח בדביקות שכלית עם הלב החם והיבש עם דביקותו הרגשית באהבת ויראת ה', תואמים יחדיו.

תמירות חיצונית ופנימית כאחד אפיינו את קלסתר פניו המיוחדים של רבי ניסן נ"ע, גבה קומה ורחב גרם ויחד עם זה כולו ביטול, ומאידך ללא כניעה כל שהיא לנפש הבהמית ולא נשבר מאומה מפני גלים קשים ושונים שעברו עליו. עיניו נראו תמיד כלאחר כביסה בדמעות של עבודה שבלב יוקדות אמונה אהבה ויראת ה', ומבטאות מתינות של מוחין דקדושה מלוות מבט חודר ועמוק, הוא הזכיר לנו תמיד בבואה של בני היכלא קדישא של קדש הקדשים כ"ק רבינו הגדול זיע"א, ומשום מה היינו מעלים אסוציאציות לזיו תמונתו המבהילה והמיוחדת שלו, ואף אשר מיהו זה אשר יערב לבו לגשת אל הקדש בהשוואות, אולם בלי שום ספק אשר נגיעה בעבודתו ודרך עבודתו בפנימיות, משפיעה גם על חזות והדמיון החיצוני, בדוגמת צהיבת פניו של רבי אבהו כשמצא תוספתא חדתא.

עם היותו בעל עבודה מיחד, ומ"מארי דחושבנא" ובכך היה תפוס ועסוק ברוב היום, ותמיד שקוע במחשבת ודעת אלקים, היה נעים הליכות והיה משרה על הסובבים אותו רוח טובה ונעימה כמנהגם של הדבקים בתורת הבעש"ט זיע"א ומיוסד על הדרכת המשנה באבות "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (פ"ג מ"ט) ובשמחה (פ"ג מט"ז), מתוך הבחנה ברורה בין יראת אלקים טהורה לבין מתיחות עצבנית המזיקה ביותר מכל הבחינות, הן דברים שבין אדם למקום והן בדברים שבין אדם לחבירו.

כדרך עובדי ה' האמתיים והבנויים ומיוסדים עלי אדני-הזהב של פנימיות התורה, היה שרוי תמיד בשמחה דקדושה ומתרחק בתכלית המעצבות.

טוב לב הי' רבי ניסן ומדה זו היתה נסוכה על פניו ובה היה מתנהג לגבי כל הנברא בצלם, וביחוד לגבי זוגתו הצנועה והמופלגת בצדקותה מרת רחל דוושה בת רבי אלתר קהת הכהן ע"ה (נלב"ע כ"ז ניסן תשכ"ו) שעמדה לימינו ולעזרתו בדרך הקדש המיוחדת אשר בחר לו, וליותהו בכל אורך הדרך מתוך התגברות נפלאה על נסיונות קשים.

סיפר לי אאמו"ר הגה"ח ע"ה, שלאחר נשואיו למד בישיבה הגדולה תורת חיים אשר בירושלים ת"ו היא הישיבה שממנה יצאו מיטב חכמיה ורבניה וגדוליה של קרתא דשופריא, ברם רבי ניסן שרוח אחרת היתה עמו, וסדר עבודתו בקדש, בעבודת התפילה, באריכות ובהתבוננות, ובהכנה גדולה ונכונה לפניה עפ"י דרך רבותינו הק' כאשר קיבל בשבתו כשבת תחכמכוני, בבית המדרש הגדול של עבודת ה' בישיבה תומכי תמימים אצל הוד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, [הוא נמנה על העשרה הבחורים המובחרים שנשלחו לישיבה הק' אשר בחברון] – לא היה יכול לענות

ולהשתלב בסדרי הישיבה הקבועים, ונאלץ לעזבה כשהוא מנוע מפרוסת לכם, וכך המשיך את עבודתו בקדש עדי יסוד ישיבת צמח צדק לחברי כולל חב"ד שם, נתמנה למשפיע חסידות, והרצה את שיעוריו בתניא ובכתבי הקדש של רבותינו הק' נ"ע – יחד עם עמיתו הגה"ח ר' יהודא זרחיה שפירא-אזולאי, אחיו של הגרמ"ל שפירא [שהיה ממונה על לומדי הנגלה, דמות המיוחדת במינה בקי בששה סדרי משנה בע"פ אשר בהרצותו שיעוריו במשניות, מיצה בצורה מפליאה ביותר בכל משנה נלמדת את כל המשא ומתן שבגמרא השייך למשנה זו] שם מצא כר נרחב להפיץ מעיינות החסידות משאת וחיי נפשו בה העמיד תלמידים רבים בלימוד החסידות, מהם תלמידים מיוחדים ובעלי דרגא בעבודת ה'.

בשבתות, אחר יום עבודה גדול בעבודת התפילה היה משמיע דא"ח בסעודה שלישית והיו לו מקשיבים רבים גם מחוץ לאנ"ש כשפניו היו לוהטים באש קדש ואור התענוג האלקי קרן ממנו.

היה מקושר בכל נימי נפש הטהורה לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ולאחר מכן לכ"ק אדמו"ר. כלום זוכרים את נוכחותו באותה אסיפה היסטורית בירושלים ת"ו אשר שיגרה את "כתב ההתקשרות" הראשון לכ"ק אדמו"ר זי"ע, מיד לאחר ההסתלקות.

יסורים באהבה

קבלת יסוריו באהבה, היא פרשה בפני עצמה, שאינה ניתנת לתיאור ולביטוי, חיי דחקות, חסוך בנים ל"ע, בריאות גוף לקויה, ועוד יסורי נפש שהיו מנת חלקו. קיבלם בגבורה עילאית, שהזכירו את אגרת הדרכתו הנפלאה של רבינו הגדול באגה"ק בסימן יא, הנשגבים מתפישת אנוש המוגבל בנרתיק הגוף ובמגבלותיו.

ושם: "להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון אור ה' להיות חפץ בחיים בשרים ובני ומזוני, כי ע"ז ארז"ל בטל רצונך כו' דהיינו שיהי' רצונו בטל במציאות ולא יהי' לו שום רצון כלל בענייני עולם הזה כולם הנכללים בבני חיי ומזוני.

"וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצייר בדעתו הווייתו מאין בכל רגע ורגע ממש האיך יעלה על דעתו כי רע לו או שום יסורים מבני חיי ומזוני או שארי יסורין בעולם".

"אבל המאמין לא יחוש משום יסורין בעולם ובכל ענייני עולם הן ולאו שוין אצלו בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו שהוא מערב רב, דלגרמייהו עבדי ואוהב את עצמו לצאת מתחת יד ה'".

עוד בחייו בעלמא דין התהלך הספור דלהלן: פעם אמר לזוג' הצדקנית הלוא אנו חייבים לצאת בריקוד, משום שאנו חוזרים לעולם האמת, נקיים ...

בהלקח ממנו זוג' הצדקנית כשליוה את מטתה היו פניו להבים ומאירים, כשחזר לביתו לאבלות שבעה ל"ע וכל מלויו לא יכלו להביט בפניו, ועמדו כמאובנים מבלי למצוא מלת חיזוק או תנחומים, וכשנכנס אחד האברכים בהיסוס רב ובצעדים כבדים מתוך רתיעה מתגובתו של רבי ניסן נ"ע, הופתע מאד עם פריצת השתיקה מתגובתו הראשונה, באמרו: עתה מובן יותר עניין מסויים בחסידות...

וכך המשיך את דרכו בקדש בעבודת ה' לבלתי תת מגרעות, כשאין לו בעולמו רק את בוראו וקונו יתברך, ולמרות היותו מסובך בחלאים שונים, ובחלישות הגוף, לא פגעו מאומה בעבודתו שמצד הנשמה, וכאן התגלתה בייחוד בחינת האיתן שבנשמתו עד שכל רואיו השתוממו בהביטם אל מראהו בחינת מראה כהן, היושב בסתר לחלות (תמיד) פני מלך. ועם זה שבהסתכלותו חיצונית, היו שנות הזקנה שלו קודרים ומכאיבים, הלוא בהסתכלות פנימית יותר זכה רבי ניסן מרבים ששני פסוקי התפילה הנאמרים יחד בעתות רצון כולל יום הכפורים "אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו" ו"אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כחנו אל תעזבנו", נתמלא בו באופן נדיר ביותר, ובצורה מפליאה מאד.

היה זה בפורים האחרון שלפני הסתלקותו נשאל ע"י מו"ח ע"ה בהתעניינות ידידותית, היכן יערוך או ישתתף מר בשמחת פורים? השיב – רבי ניסן נשמתו עדן – שמחת פורים? לוקחים ספר שערי אורה לכ"ק אדמו"ר האמצעי ולומדים בו, וכך מגיעים לשמחת פורים ...

לכותב הטורים יצא לעבור דרך ביהמד"ר הגדול בזכרון משה (שם קבע הרבה מתפילותיו עם העתקת מקום מגוריו בשנים האחרונות ממאה שערים) בלילות ראש השנה האחרונים לחייו, וזכיתי לראות את תפלתו ביום גדול ומיוחד זה, וכידוע אשר כל מי שטעם טעמה של עבודת ה' עפ"י דרך החסידות החב"דית, גם אם בנתיבות הזמן השונים נחלש מזה במדה מסויימת, הרי רגיל היה בקרב אנ"ש והתמימים שבלילות ראש השנה גם החלש יאמר גבור אנכי בעבודת ה', בהתבוננות ובאריכות אחרי ההכנה של לימוד המאמרים העוסקים ביחוד בנושא "בנין המלכות" שהוא עיקר המבוקש הפנימי עפ"י חסידות, בימים של ר"ה בתפילות ובתקיעות – ק"ו לגבור כארי בעבודת ה' כמוהו בכל ימות השנה אפשר, ומובן שגם קשה, לתאר את מראהו בשעה גדולה זו, ממש כמראה הלפידים.

בהראותי לבני הקטנים אז את רבי ניסן נ"ע יושב ליד ארון הקדש אמרתי להם: ראו וזכרו תמיד לנצח את היהודי הנפלא הזה היושב ושופך לבו בפני מלכו של עולם בראש השנה.

יצויין וייזכר לטובה, חמיו ז"ל שהיה לכאורה איש פשוט. ובעל מקצוע פשוט ביותר שכאשר נודע לו שהסכויים להעמיד דורות אפסו לא רצה בשום פנים בפירוד הזוג באמרו: חבל לי לאבד מרגלית זו (מפי אאמו"ר ע"ה).

מתענוגיו המיוחדים, היה להסביר ליהודים פרק בתניא או בדא"ח ולשמחתו אין קץ כשמצא חברים מקשיבים לקולו בלימוד החסידות.

דרך לימודו היתה בתקיפות הדעת, באמונה איתנה בצדקת דרכם ושיטתם של רבוה"ק המיוחדת בהסברת יסודי האמונה, והיה משמיעם ללא חת בכל מקום שקבע את שיעוריו והיו נשמעים בחרדת קדש מיוחדת משום שמי יעלה על דעתו להתמודד עם רבי ניסן? שלכל הדעות הנו משכמו ומעלה, והכל מודים שהוא טפוס יהודי גבוה טפח מן הקרקע.

עם היותו רך וטוב לבב, הרי בנוגע לעבודת ה' היו דרישותיו נוקבות עם שהיו נאמרים בעריבות ובנועם לדוגמא: ידועים דבריו של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע בנוגע להממעטים בהתבוננות ובעבודת קריאת שמע בענייני יחודא עילאה ויחודא תתאה שכתב על זה:

"וכמעט קשה פריקות עול זו כעובר על מ"ע דתפילין וציצית וכהאי גוונא"

"כי קרקפתא דלא מנח תפילין (ראש שאינו מניח תפילין) נקרא פושעי ישראל בגופו וזה נקרא פושעי ישראל בנשמתו".

בשכבו בבית החולים במחלתו אשר ממנה לא קם יותר העמיד בהנהגתו המופלאה את כל בית החולים וצוותו על רגליהם וכולו געש ממש, בעמדם משתוממים בפני מחזה בלתי רגיל שנתגלה לפניהם, לראות איך שיהודי חולה אנוש ונטול אונים, יושב לו רוב רובו של יום מעוטר בטלית ובתפילין ומראהו כמלאך אלקים, כולו אש ולא רעש, ובקול דממה דקה שופך נפשו לפני יוצרו.

היה זה ביום האחרון שלפני פטירתו ביקרו תלמידו החביב הרב החסיד שמעון שי' פרידמן בשעה מאוחרת אחרי הצהרים, כשנשאל על ידו אם כבר טעם משהו ענה אני צריך עוד לומר אין כאלקינו...

למחרת ביום כ"ה אדר שהוא יום בריאת העולם לפי דעת רבי יהושע החזיר רבי ניסן את נשמתו אחרי שמילא את שליחות נשמתו בהשלמת כוונת הבריאה של "אנא אמלוך" בהכריזו יום יום מיום עמדו על דעתו ה' מלך!

ת.נ.צ.ב.ה.

נוסח המצבה: פ.נ. איש חסיד, פעל כל ימיו בתורה ותפלה, משפיע דא"ח בביכנ"ס חב"ד וכו' ובישיבת צ"צ הרה"ח ר' ניסן בר' יחזקאל ז"ל נפטר אד"ש תשכ"ז.

המשפיע שנשאר בתפקידו גם לאחר שיצא לעולם

קווים לדמות דיוקנו החסידית הטמירה של המשפיע והמחנך הדגול, הגה"ח רבי דוד גולדברג ע"ה, שהיה תלמיד מובהק של גדול המשפיעים באה"ק, הגה"ח רבי אלטר שמחוביץ' ע"ה ■ נדפס בשבועון "כפר חב"ד" גל' 802, במלאות חצי יובל לפטירתו (כ"ח באדר תשל"ג-תשנ"ח)

תחושת האושר

דמותו של הגה"ח רבי דוד גולדברג ע"ה נחקקה בזיכרוני כאישיות בעלת נשמה מיוחדת, והיה זה לא מעט בזכות כל אותם פתגמים חסידיים מקוריים שהיה 'חי' אותם בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו והיה מעלה אותם בכל הזדמנות - בהתוועדויות או בשיחות מרעים. אחד מאותם פתגמים היה - פתגם-קודש מפורסם של רבותינו נשיאינו הק', האומר שעל החסידים מוטלת חובה לחוש תמיד, מתוך נשימה עמוקה, את ה"ונפלינו" שזכו לו חסידים. דבריו נסבו תמיד על הצורך להכיר ולהוקיר את תורת החסידות ועל חשיבות הלימוד בה. תמיד תבע משומעיו להעריך את הזכות הגדולה שנפלה בחלקם של אלה שזכו להיות שייכים למאורה של תורה, פנימיות תורתנו הק', כפי שהיא משתקפת באספקלריית החסידות - בתורת מורנו הבעש"ט הק', על-פי הפנים העמוקים שנתנו לה כ"ק אדמו"ר הזקן וממשיכי שושלת הקודש לדורותיהם.

ומתוך אותה הכרה במעלתם של לומדי תורת הדא"ח, היתה נפשו משתפכת תדיר בניגון החב"די המפורסם על המילים "אשרינו מה טוב חלקנו". בכל עת ובכל זמן, היתה זו שירת נשמתו של ר' דוד ע"ה, שגם היה 'בעל-מנגן' מעולה והיטיב להביע את רחשי ליבו ואת צמאונו החסידי בניגונים היוצאים מן הלב, בבחינת "תוונא דליבא לא כתבי אינשי".

וכאן ברצוני להבהיר נקודה חשובה: אצל ר' דוד ע"ה, לא היה בהרגשת ה"ונפלינו" ובשירת ה"אשרינו מה טוב חלקנו" אף לא שמץ של כוונה לטפח יהירות ותחושה של עליונות כלפי הזולת, שלא לדבר על יחס של זלזול ח"ו כלפי אדם מישראל שהתחנך לפי שיטה אחרת. גישה כזו היתה מנוגדת לחלוטין לרוחו, לאופיו ולעצם אישיותו של ר' דוד, שבעיני רוחו היתה תורת החסידות בראש וראשונה מקור לביטול הישות ולאהבת ישראל אמיתית כלפי כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה. דמותו הרוחנית של ר' דוד כבשה לבבות רבים מישראל גם משום שכל מי שהכירו גילה שההסתכלות על אדם מישראל במבט של "מלמעלה למטה", מאיזו סיבה שלא תהיה, היתה בעיניו פסולה ומופרכת מיסודה.

אלא שכוונת ה"אשרינו מה טוב חלקנו" היתה כדי 'לחיות' עם תורת החסידות כדבעי, כך שהחסידות תמלא את כל ישותו של החסיד. חובה להכיר במעלתה הפנימית ואזי היא תדשן ברוחניותה את כל עצמותינו ונוסיף להגות בה מדי יום ביומו. כל אחד מאיתנו זכה להתקרב לאור החסידות בנסיבות שונות, בדרכי ההשגחה העליונה - אם בירושה מאבותיו או משום שבחסדו יתברך זכה להיות מועמד בקרן אורה ולהימנות עם תלמידי התמימים או שנקלע לסביבת החסידים - ונשמתו נתבשמה בריח הניחוח של החסידות עד שנקלט היטב בפנימיות נפשו. אבל רק אם נדע להעריך כראוי את יוקר האוצר, נהיה מסוגלים לשמור עליו מכל הון.

יתירה מזו: מאחר שתורת החסידות ואורחותיה אינם ענין השייך לחוג מסויים בלבד, אלא החסידות צריכה להיות נחלת הכלל, ומאחר שהפצת מעיינות החסידות היא מהדברים המקרבים בפועל את הגאולה, הרי מחובתם של כל השייכים לתורת החסידות להנחילה לבניהם אחריהם ולסלול את הדרך להפצתה בקנה המידה הנרחב ביותר בקרב אחינו בני ישראל, וכל זה תלוי במידה רבה בכבוד שאנו רוחשים כלפי תורת החסידות וברגשות האושר בשעת לימודה.

ואגב הדיבור על חובתם של אנ"ש והתמימים להביא את אור החסידות לכל בני ישראל על כל חוגיהם, אביא כאן משל נפלא שראו עיני באחד הספרים: משל לאדם שנקלע לארץ רחוקה, מאחורי הרי החושך, וראה שם מחזות פלאים שאינם רגילים. הוא התפעל מהם עמוקות ולא בא על סיפוקו, עד שחזר לארצו ושם סיפר על כך למכריו ושיתף אותם בחווייתו זו. והנמשל: מי שזכה לראות את מחזות הפלאות, מראות האלוקים אשר בתורת החסידות, לא יוכל לבוא על סיפוקו בטרם ישתף את חבריו ברגשות ההתפעלות האלקית שאופפים אותו בעת לימוד דברי-אלוקים-חיים. ומכאן נובע הדחף הפנימי הטבעי של כל לומדי תורת החסידות לעסוק בהפצתה, כל זאת בנוסף לציווי המפורש שנצטווינו על כך על ידי רבותינו הק' לדורותיהם.

איש אמת מיוחד במינו

איש אמת מיוחד במינו היה ר' דוד. לא היה שייך כלל למידת החנופה, בשום פנים ואופן שבעולם, וגם לא היה כלי לקבלת חנופה מהזולת. עם זאת, כשהיה רואה צורך חיוני להעיר למישהו על פרטים שונים בהנהגתו הטעונים תיקון, וכדרכו בקודש, היה "אומר את האמת בפנים" מבלי לתת לשומע להתחמק, והיה עושה זאת בצורה כה טהורה וכנה, עד שהיה ניכר עליו שגם לאחר קיום מצוות "הוכח תוכיח" לא סר חינו של מקבל התוכחה ולא נפגם יחסו

האישי כלפיו כלל וכלל. מושגים כמו נקימה ונטירה לא היו קיימים כלל וכלל בד' אמותיה של מחשבתו, אפילו כפי שהם בדקות שבדקות, כזו המצויה לפעמים בקרב יהודים שנחשבים כ"שיינע אידן".

"תורה בחיים"

אחת הסיסמאות המאלפות של ר' דוד, שהיתה הבריח התיכון של כל התוועדויותיו במשך שנים רבות והעידה על ראייה למרחוק ועל רגש אחריות כלפי מחונכיו ומושפעיו לטווח הרחוק, היתה הסיסמה: "תורה בחיים", כלומר, כל הציוד הרוחני שהתלמיד אוגר בשנות נעוריו בין כותלי הישיבה בא לידי ביטוי מעשי בתקופת צאתו לעולם המעשה.

השפעתו ברוח הסיסמה הזו הניבה פירות ברוכים רבים. מבין מושפעיו היו רבים שעמדו בראש מלחמת התנופה שהכריז כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בעלותו על כס נשיאות חב"ד, מהם דמויות מופת אשר קידשו שם-שמים בהליכותיהם, כשהם פועלים ברוחו גם בתוך מסגרות שמנותקות מאוויר הקדושה ויראת השם שבישיבה, ומילאו בנאמנות את השליחות שהטילה עליהם ההשגחה העליונה - כגון הרבנים החסידים, ר' אלעזר הכהן ערנטריי ע"ה, ר' יונה גרינוולד ע"ה ויבלחט"א ר' מרדכי-צבי גרינוולד, ר' שמשון-יהודה-לייב הלפרין, ר' זאב-דב הלפרין, ר' שמעון יעקובויץ, ר' אברהם לידר, ר' יצחק מנדלסון, ר' נחמיה מנדלסון שיחיו ועוד רבים וטובים.

ומאחר שלאחרונה חדרה לבתי מדרשות ולבתי החסידים מטבע לשון 'רחובית' פסולה - "אנחנו עוד נראה לו" - שסגנונה מבטא שאיפה של נקימה ונטירה, מן הראוי להביא בזה רעיון שמדגיש עד כמה הדבר הפסול:

על הפסוק בפרשת וישב (לז, כ) "ונראה מה יהיו חלומותיו", מעתיק רש"י את דברי המדרש: "אמר רבי יצחק, מקרא זה אומר דרשני. רוח הקדש אומרת כן: הם אומרים ונהרגהו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום - או שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו".

ולכאורה, הדבר תמוה: מדוע רש"י אינו מפרש את הדברים כפשוטם - שהשבטים אמרו זאת מתוך נימה של לעג כלפי יוסף, כמנהג העולם - קרוב למטבע הלשון האמורה - "אנחנו נראה לו"? אלא מסתבר לומר שהיה ברור לרש"י שאין להעלות על הדעת הנהגה כזו אצל אחי יוסף, שבטי י-ה. שכן ברור שגם בשעה שגמרו בליבם שעל-פי דין תורה צריך לשפוך את דמו של אחיהם, לא ישתמשו כלפיו ח"ו במטבע לשון זולה, שריח של נקמה נודף ממנה, ולכן הוכרח רש"י לפרש כפי שפירש, בהתאם למאמרו של רבי יצחק.

פועל ישועות בנפשו

כשר' דוד היה מעורר את קהל שומעיו בהתוועדויות, בדבר הצורך לעסוק בעבודת התפילה

בדרך חסידות חב"ד, היה משתמש תמיד בביטוי "פועל ישועות בנפשו", כלומר, עיקר מגמתה של עבודת התפילה היא לפעול ישועות בנפשו של המתפלל ולזכך את מידות הנפש בענינים שבין אדם לחברו.

וכמו בכל ענין, גם בתחום זה היה רבי דוד גם נאה דורש וגם נאה מקיים, והיווה "דוגמה חיה" למופת לתלמידיו-מושפעיו. ההתוועדות היתה לובשת אווירת התעוררות נפלאה, כאשר ר' דוד בקולו התקיף והחודר אל הנפש פנימה היה מזכיר את דברי רבותינו הק': "שניידט אפ די נעגעלאך" (קצצו את הציפורניים), "מיט דעם שארף צו זיך" (את חודו של הסכין - על האדם לכוון כלפי עצמו), ומעורר אותם להתרחק כמטחווי קשת מדרך הדקירות והעקיצות האישיות שהחלה לחדור בקרב חסידים, למורת רוחם של רבותינו הק'.

כיבוד אם למופת

מדי יום ביומו היה מבקר את אמו הזקנה ומקיים מצוות כיבוד אם שהיתה אצלו בבחינת חובת הגוף. זכורני שפעם עמד ליד המדרגות המובילות לבית אמו ע"ה ואחז בידו חבילה שרצה למסור לה, אולם מפאת חולשתו הגופנית בשנים האחרונות, התעכב כשהתקרב לגרם המדרגות הארוך. עובר אורח שהבחין בדבר ורצה לחסוך ממנו את המאמץ, הציע לו שהוא יעלה את החבילה במקומו, אבל ר' דוד סירב ואמר לו: "זוהי המצווה שלי ואינני מוסר אותה לאדם אחר"...

ר' דוד היה מהמאריכים בתפילה, בהתבוננות ובהעמקה. כשהיה מתפלל, היה שקוע כל-כולו באותיות התפילה ובהתבוננות בפירוש המילות על-פי המבואר במאמרי דא"ח שאת תוכנם הכין לפני התפילה. יצויין שר' דוד נמנה עם "משכימי קום" - כפי שלמד מרבו המובהק, המשפיע ר' אלטר שמחוביץ' - וכמה שעות לפני התפילה כבר הספיק ללמוד את שיעוריו הרבים, ובהם השיעור במאמרי דא"ח המבארים את עניני התפילה ועבודתה. תפילתו החלה (ברוב הפעמים) זמן רב לפני שהציבור החל את התפילה, כך שיחד עם עבודת התפילה שלו, הספיק להתפלל בציבור. ואפשר לומר שבהנהגה זו השתקפה השקפתו החסידית שלפיה תורת החסידות ביסודה היא דרך עמוקה של חינוך עצמי לאהבת ה' וליראתו, וממילא ברור שאין נגרע מדיני השולחן-ערוך דבר ולא חצי דבר.

ר' דוד היה מסודר מאוד בכל הליכותיו, הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא. דבריהם הקדושים של נשיאי חב"ד על מעלת הסדר, היו לגביו תורה שלמה ולא ח"ו "מס שפתיים". אמרתו הידועה של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ש"קביעות בזמן היא קביעות בנפש" היתה נר לרגליו.

הקביעות הזו היתה גם מנת חלקו של השיעור ב'לקוטי תורה' שבמשך שנים רבות היה משמיע בשבת-קודש אחרי הצהריים בבית-המדרש חב"ד בשכונת "בית ישראל" (בנוסף לשיעור שהיה מוסר שם בליל שבת-קודש), שיעור שהתקיים בכל שבתות השנה ברציפות, "קיץ וחורף . . לא ישבותו", וגם לאחר שר' דוד חלה במחלה שלא הבריא ממנה, התקיים השיעור בביתו. אגב, בין שומעי לקחו היה הגה"ח ר' אברהם-שניאור-זלמן יפה ע"ה מצפת, שהיה מצאצאי

החסיד המפורסם רבי ישראל יפה זצ"ל, מחבר הספר "שארית ישראל", מתלמידי רבינו הזקן. בנוסף לכך, בימות החול, קיים שיעור בחברותא במשך שנים רבות עם יבלחט"א הרה"ח ר' אהרן-מרדכי שי' זילברשטרום.

קביעות מקום תפילתו ביום שבת-הקודש היתה בבית-המדרש של חב"ד ברחוב בעל-התניא בשכונת מאה-שערים. מתפללי בית-המדרש מספרים בהערצה על השמחה העילאית שלו ביום שמחת-תורה, שידועים דברי רבותינו נשיאינו הק' על גודל מעלת השמחה ביום זה. שמחתו הרקיעה שחקים במיוחד בשעת ההקפות, כאשר היה מאסף תינוקות של בית רבן ומחלק להם ממתקים, ובכך זכה לכוון לדעתו הק' של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בהתייחסותו המיוחדת לילדי ישראל, כפי שנתגלתה במשך השנים.

בכל מקום שרגלו של ר' דוד דרכה עליו, נותרו עקבות ואותות של הערצה עמוקה כלפי מי שהאמת היתה נר לרגלו. גם ביקורו בחצרות-קודש של רבנו נשיא ישראל זי"ע היה מלווה בהדרת כבוד מיוחדת מצד התמימים שם כלפיו. הוא נתכבד שם להתוועד עמם, וזכה להערצה פנימית גדולה מצידם, כשזכו לראות לראשונה דמות חסידית מפוארת שעוצבה על ידי המשפיע הדגול ר' אלטר ע"ה.

בימי שהייתו בחצרות קודשנו התאכסן ר' דוד בבית החסיד התמים ר' מרדכי גרונר ע"ה. כשכותב הטורים התאכסן אף הוא בבית זה, שמע כמה פעמים את בעלי-הבית מדברים בהערצה ובסילודין בשבחו של ר' דוד - דמות מופתית של תמים מארץ ישראל, שכל הליכותיו גרמו לקידוש-שם חסידות חב"ד ושם נשיאינו הקדושים, נשמתם עדן.

בשעתו, לאחר פטירתו של ר' דוד, פירסמתי מאמר הערכה לדמותו תחת הכותרת: "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". נקודת הדברים היתה שידוע מאמר העולם שרבים המה המתחילים לעלות בהר ה' ("מי יעלה") אולם מועטים המה הזוכים להישאר בעלייתם זו בקביעות ("מי יקום"), ואולם, ר' דוד היה אחד מאותם מועטים. הוא אצר בקרבו את החום ואת ה"קאך" שלו בחסידות שספג בשנות הנעורים, גם בהגיעו לגיל הבינה, גיל העמידה והלאה. לא חליפות הזמנים החלישו את רבי דוד, החסיד והעובד, ואף לא חליפות המקומות שינו את מהותו ומציאותו, גם כאשר בנסיבות מסויימות נטש את תפקידו כמשפיע ומחנך בישיבת "תורת אמת" בירושלים ת"ו ותפס את מקומו בתור מנהל ראשי של בית-הדואר הראשי בירושלים.

היה מראשוני מניפי דגל המרד נגד אלה ששאפו לדכא כל סימן של אמונה וקיום מצוות, מחוץ לד' אמותיהן של תורה ותפילה. עם היכנסו לעבודתו במשרד הדואר, התאמץ לגלות ולחשוף את ניצוצות הקדושה והאמונה החבויים בלב אחיו, אשר שמרו עליהם בסודיות, עקב האווירה העכורה ששלטה בימים ההם, בשנים שבהן שלומי אמוני ישראל נחשבו כאן לאזרחים סוג ב'.

פעם הבחין באחד העובדים שכאשר ניגש לשתות מים, שלף מכיסו בהיסוס ובצנעא כיפה וחבש אותה לראשו ובירך "שהכל". ר' דוד ניגש מיד לאותו עובד והעמיד אותו על החומרה שבבושה "מפני המלעיגים". הדברים השפיעו על האיש והוא שינה את מנהגו. כך, לאט לאט, גילה בין העובדים שומרי מצוות נוספים שבזכותו חדלו להסתתר ולהסתיר את זהותם הפנימית. הוא הדליק בקרב עובדים רבים את הניצוץ של "ויגבה לבו בדרכי ה'" ובמשך זמן קצר נוסד

בבית-הדואר מנין לתפילת מנחה ולאחריו שיעור תורה בצוותא, ור' דוד הפך להיות הדמות הנערצת ביותר בקרב העובדים.

בישיבה ובבית-הדואר

כאמור, ר' דוד שעבד בבית-הדואר היה אותו ר' דוד שלימד חסידות בישיבה והתוועד עם התמימים. אצל ר' דוד לא היה ניכר שום הבדל בין התקופה שבה נשם את אווירת התורה והחסידות ובין התקופה שבה היה בבחינת "גרשוני מהסתפח בנחלת ה'" ושהה באווירה של משרד ממשלתי. זכורני שכאשר הייתי מסתכל עליו בליל שבת-קודש, לאחר שבוע עמוס עבודה בבית-הדואר הראשי, כשהיה מוסר את השיעור ב"לקוטי תורה" בבית מדרשנו, הייתי מתפעל מפניו שזהרו מקדושת השבת ומהחיות הנפלאה שהיתה לו במסירת השיעור.

כבוד תלמידי חכמים

אאמו"ר הגה"ח זצ"ל, שנשא על כתפיו את כל העול הכרוך בניהול בית-המדרש, החל מאמירת שיעורים בש"ס ובהלכה ועד לשמירה על הסדר וניקיון בית-המדרש, היה נוהג להסיר בעצמו במוצאי שבת-קודש את המפות השבתיות מעל שולחנות בית-המדרש. פעם, הדבר אירע כשר' דוד היה נוכח בבית-המדרש. הוא חטף ממנו את המפות ונזף באברכים צעירים שכבוד תלמיד-חכם לא נגע לליבם: "הייתכן שאברכים רואים יהודי תלמיד-חכם שברוב ענוותנותו הוא עוסק בדבר שאינו לפי כבודו וכוחותיו והדבר לא איכפת להם כלל?!" מיד הזדרזו כולם לסייע במלאכה. כך היה מחדיר באברכים צעירים את האמור בגמרא: "את ה' אלקיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים.

כזה היה בעצמו וכך הדריך את זולתו. אחד מפתגמי ההדרכה שלו לאברכים שעזבו את ספסלי הישיבה ולאחר נישואיהם התכוננו לעבור לחיים של פרנסה ועול דרך-ארץ, היה זה: "תמים נשאר תמיד בישיבה - גם לאחר שהוא יוצא לאוויר העולם". משל למה הדבר דומה, ל'תמים' שנמצא בין כותלי הישיבה והוא נאלץ לנטוש לרגע קט את המקום (ה'מקיף') הגשמי של הישיבה לצורך סידורים הכרחיים, שמובן שלמרות זאת הוא נשאר כל-כולו מוקף במסגרת הרוחנית של הישיבה. כך גם לגבי האברכים התמימים, שמאז קלטו אל קרבם את רוח "תומכי תמימים", הם נשארים בה תמיד, באופן שבכל רגע בחייהם הם ממשיכים לנשום את אווירתה של הישיבה, על כל המשתמע מכך.

וכאמור, ר' דוד עצמו נשאר כל חייו - גם לאחר שעזב את משרתו הרשמית ב"תומכי תמימים" - בין כותלי הישיבה, ולא רק כ'תמים' אלא כמשפיע לרבים. עדיין מהדהדים באוזניי דברים חודרי לבבות שאמר בהתוועדות באחד מיומי דפגרא החב"דיים - לאחר ש"לקח מעט משקה" והרעים בקולו הזועק מעומק נשמתו החסידית ומשולב בדמעות שליש - כאשר חזר על דברי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בשם רבינו הזקן: "חב"ד מאנט פנימיות און אויף צוקומען צו פנימיות דארף מען האבן מסירות נפש" (חב"ד דורשת פנימיות, וכדי להגיע לפנימיות זקוקים למסירות-

נפש). הדברים מבוארים באריכות ב"ליקוטי דיבורים" של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

בכלל, היה מתרפק בערגה ובאהבים על שיחת-הקודש האמורה ובייחוד מצא טעם רב בהמשך השיחה, שם מנתח כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ באיזמל חד את ההבדל בין הטיפוס ה'פנימי', שהוא הטיפוס הכי רצוי, ובין הטיפוס ה'חיצון', המתואר בשיחותיו כסמל של דבר מאוס, בבחינת "מזוייף מתוכו". וכשר' דוד היה מדבר על מהותו של 'פנימי', היה זה בבחינת "חסיד - מהו אומר" (שאומר את מה שהוא מייצג בעצם מציאותו).

גם מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ש"אי אפשר לחסיד בלי חסידות" קנה שביתה גמורה בנשמתו החסידית ובמשנתו הפנימית של ר' דוד. כי אכן החסידות היתה חלק ממהותו, בדומה למה שאמרו חכמים (סוכה כא, ב): "שיחת חולין של תלמיד חכם צריכה לימוד", משום שגם שיחת חולין שלו ספוגה כולה בתורה. ולכאורה ניתן להסביר זאת כך: כשהמוח של האדם מואר כולו באור התורה, השכל שלו הופך להיות "שכל דקדושה", וכתוצאה מכך, גם השקפתו בכל נושא שבעולם היא השקפת התורה. כי מאחר שהוא מתאחד התאחדות מלאה עם חכמת התורה, הרי כל שיקוליו בנוגע למעשה בפועל, כאשר הוא נדרש להכריע בין הרצוי לבלתי רצוי, הם שיקולים נכונים וקולעים, על-פי השכל הישר שלו. ומכאן האמון הרב שניתן בו עד ש"נהנין ממנו עצה ותושייה" - גם אם הוא עצמו עדיין לא הגיע למדרגת צדיק, שכן הענין האמור נכון גם לגבי מי שעבודתו במידת הבינוני, שהיא מידת כל אדם.

ומעין זה היתה התעצמותו של ר' דוד עם תורת החסידות. בעולמו הפרטי, בעולמם של בני משפחתו ואף בעולם הכללי בתחומי החברה, החינוך ותורת הנפש, וכמובן, בנושאי אמונה - אין לך נושא שבעולם שעלה על שולחנו והוא לא מצא לו פתרון מתוך מסגרת תורת החסידות. [וראה קונטרס "חנוך לנער" , שם אומר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שיש בכוחו להוכיח את יסודות האמונה במופתים ובראיות שהשכל הישר מקבל אותם, הלקוחים מתורת דא"ח של רבותינו הק']. ר' דוד, המשפיע והמחנך הדגול, מצא מיד לכל נושא וענין את הפתרון ההסברתי או המעשי מתוך תורת החסידות. ומרגלא בפומיה תדיר, ביחס לכל בעיה שנתקל בה בחייו: "כאשר לומדים חסידות, אפשר להבין זאת בנקל, וגם למצוא את הדרך הנכונה, שביל הזהב, כיצד להתייחס לדברים שבפועל".

אם לסכם במשפט אחד, כל עולמו של ר' דוד ע"ה היה תורת החסידות ודרכיה, והוא זכה להעמיד תלמידים הרבה שממשיכים בדרכו. תנצב"ה.

לעילוי נשמת
הרבנית
מרת **שיינא חוה** ע״ה
הענדל
נלב״ע ש״ק פר׳ יתרו, כ׳ שבט תשס״ו

*

לעילוי נשמת
הרה״ח ר׳ **אשר** בן הרה״ח ר׳ **חיים דוד** ע״ה **וילהלם**
הרבנית מרת **חסא יוכבד** בת הגה״ח ר׳ **יהודה זונדל** ע״ה **הייליפרין**